

BOLOGNA FÜZZETEK 4

Mobilitás Magyarországon

Lehetőségek és teendők

A 2010. január 19-i konferencia előadásainak összefoglalói

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

Oktatás és kultúra
Egész életen át tartó tanulás
programja

BOLOGNA FÜZETEK 4

MOBILITÁS MAGYARORSZÁGON

LEHETŐSÉGEK ÉS TEENDŐK

A 2010. január 19-i konferencia
előadásainak összefoglalói

Szerzők:

PROF. MANHERZ KÁROLY

PROF. CSIRIK JÁNOS

PROF. BÓKAY ANTAL

PROF. BERÁCS JÓZSEF

KURUCZ KATALIN

LOBODA ZOLTÁN

DR. MÉSZÁROS GÁBOR

RÁDLI KATALIN

IMPRESSZUM

főszerkesztő: KURUCZ Katalin
kiadványszerkesztő: VILIMI Kata

kiadja: Tempus Közalapítvány
a kiadásért felel:
TORDAI Péter igazgató
nyomdai kivitelezés:
Komáromi Nyomda
és Kiadó Vállalat,
2010. február

Kiadványunk megjelenését
az Oktatási és Kulturális
Minisztérium és az
Európai Bizottság támogatta
a Bologna Tanácsadói Hálózat
munkája keretében.

A kiadványban megjelentek nem
szükségszerűen tükrözik
az Oktatási és Kulturális
Minisztérium vagy az
Európai Bizottság álláspontját.

A kiadvány ingyenesen letölthető
a **www.bolognafolyamat.hu**
oldalról.

Tempus Közalapítvány
1093 Budapest, Lónyay u. 31.
1438 Budapest 70, Pf. 508.
infóvonal: (06 1) 237 1320
e-mail: info@tpf.hu
internet: www.tka.hu

ISBN 978-963-86699-4-0

TARTALOM

- 7 MOBILITÁS MAGYARORSZÁGON – LEHETŐSÉGEK ÉS TEENDŐK
Manherz Károly
- 9 BEVEZETŐ GONDOLATOK A „MOBILITÁS MAGYARORSZÁGON –
LEHETŐSÉGEK ÉS TEENDŐK” CÍMŰ KONFERENCIÁHOZ
Csirik János
- 11 AZ EGYETEM FUNKCIÓVÁLTOZÁSAI ÉS A BOLOGNAI FOLYAMAT
Bókay Antal
- 15 A MAGYARORSZÁGON TANULÓ KÜLFÖLDI HALLGATÓSÁG ÖSSZETÉTELE
Berács József
- 21 EURÓPAI FOLYAMATOK ÉS HATÁSUK A FELSŐOKTATÁSI TÖRVÉNYRE
Rádli Katalin
- 31 NEMZETKÖZIESÍTÉS, MOBILITÁS, KÖZÖS KÉPZÉSEK
Kurucz Katalin
- 41 A MAGYAR BIZONYÍTVÁNYOK ÉS OKLEVELEK KÜLFÖLDI ELISMERÉSE
A GYAKORLATBAN
Mészáros Gábor
- 44 A SPANYOL–BELGA–MAGYAR EU-ELNÖKSÉGI TRIÓ PROGRAMJA,
ÉS A 2011-ES MAGYAR ELNÖKSÉG PRIORITÁSAI
Loboda Zoltán

MOBILITÁS MAGYARORSZÁGON – LEHETŐSÉGEK ÉS TEENDŐK

PROF. MANHERZ KÁROLY

felsőoktatási és tudományos szakállamtitkár
Oktatási és Kulturális Minisztérium

A felsőoktatás nemzetközi kapcsolatrendszere az elmúlt évtizedek alatt jelentősen megváltozott. Az oktatás és képzés területén az európai együttműködés eszközrendszere a hetvenes évek közepétől indult fejlődésnek. Az új szellemiségű oktatáspolitikai együttműködés cél- és eszközrendszere azonban az Európai Unió elmúlt években született átfogó politikai, specifikusan oktatáspolitikai dokumentumaiban, támogatáspolitikai elveiben és gyakorlatában fogalmazódik meg.

Az Európai Unió oktatás szempontjából is meghatározó alapértékei, alapelvei:

- a sokszínűség
- az egyetemes értékek és eszmények érvényesülése,
- az egyenlő bánásmód és
- a szabad mozgáshoz való jog.

A változások másik fontos forrása a bolognai folyamat, mely 46 tagország önkéntes kötelezettségvállalásán alapuló, független kormányközi folyamat. Egy évtizede már, hogy 1999 júniusában a Bologna Nyilatkozatot (akkor még csak 29 ország képviselői) aláírták. A bolognai folyamat igazi érdekessége, hogy a folyamat már rögtön a kezdetekkel kilépett a politikai szférából, hiszen a részt vevő országok és az Európai Bizottság képviselői mellett Bolognában jelen voltak fontos nemzetközi szervezetek és a felsőoktatási intézmények, a hallgatók, a felsőoktatásban dolgozó oktatók és kutatók képviselői. A mobilitás már a hat bolognai célkitűzés közt is szerepelt, szerepe azóta pedig csak nőtt. Európa felsőoktatásért felelős miniszterei tavaly tavaszi leuveni találkozásukon már azt a célt tűzték ki, hogy 2020-ra az Európai Felsőoktatási Térségben oklevelet szerzők 20 százaléka rendelkezék külföldi tanulmányi tapasztalattal.

Közös európai válaszokat keresünk a közös európai problémákra. Tudjuk, hogy a tét Európa versenyképessége, hisz a mobil hallgatóból lesz mobil munkavállaló, mobil munkavállalókból pedig egy-egy munkaezterület, abból pedig sikeres Európa. Ezért Magyarország sem ülhet tétlenül.

Mára felnőtt az a generáció, amely a korábbiaknál sokkal könnyebben lépi át a határokat, nincsenek számára különösebb korlátok. És teszik ezt nemcsak turistaként, hanem egyre gyakrabban és egyre nagyobb természetességgel hallgatóként, munkavállalóként is.

A mobilitásnak ma igen fontos kérdése, hogy a felsőoktatási intézmények képesek-e szemléletükben, a képzésükben, az értelmiségivé válás folyamatában a mindennapok gyakorlatává tenni az európai dimenziójú gondolkodást.

A jogszabályok alapot adhatnak ugyan az új képzési rendszer bevezetésére vagy a külföldi oktatók meghívására, de vajon mennyire közvetíti a működésével, a kapcsolatrendszerével, a hallgatói támogatási rendszerével a felsőoktatási intézmény e vállalandó értékeket?

A 10 éves évforduló, a 2011 első félévében esedékes magyar EU-elnökség illetve Bologna-társ-elnökség jó lehetőséget ad az ország megmérettetésére. Nagyon fontos lenne, hogy a hallgatói és oktatói mobilitás érdekében a felsőoktatási intézmények is tudatosabban vállalják szerepeiket, s váljon intézményfejlesztésük, kapcsolatrendszerük vagy éppen minősítésük fontos elemévé az európai dimenziójú intézményi kultúra, az oktatói, kutatói és hallgatói kapcsolatrendszer és a mobilitás megkerülhetetlen helyet kapjon a képzési programokban.

BEVEZETŐ GONDOLATOK A „MOBILITÁS MAGYARORSZÁGON – LEHETŐSÉGEK ÉS TEENDŐK” CÍMŰ KONFERENCIÁHOZ

CSIRIK JÁNOS

elnök

Nemzeti Bologna Bizottság

A bolognai folyamat megszületésében a mobilitás iránti európai igény komoly szerepet játszott, s ennek megfelelően a mobilitás megteremtése/növelése kezdetektől fogva a bolognai folyamat központi eleme.

A mobilitás előtt álló akadályok lebontásában fontos eredmények születtek az elmúlt évtizedben: elég ha a képzési szerkezet reformjára, a képesítési keretrendszerre, az ECTS általánossá válására, az egységes elveken nyugvó minőségbiztosítási rendszer bevezetésére, az ösztöndíjak és a hitelek hordozhatóságának megteremtésére gondolunk. S bár a bolognai folyamat már csak léténél fogva is nagyban hozzájárult az intézmények nemzetköziesedéséhez, s az elmúlt években Európában összességében (és ezen belül Magyarországon az átlagosnál is nagyobb mértékben) nőtt a mobilitás is. A kívánatos mértéket azonban még ma sem éri el, s még ma is inkább kivételnek, mint főszabálynak számít.

Mi lehet ennek az oka?

Azt látni, hogy a korábbi problémák (elsősorban a mobilitás kiegyensúlyozatlanságára, az esélyegyenlőségi szempontokra, valamint az elismerési és finanszírozási kérdésekre gondolva itt) a sok pozitív lépés ellenére sem oldódtak meg teljesen. A bolognai reformoknak egyes szakemberek szerint nemcsak pozitív hatása volt a mobilitásra: mind több fórumon merül fel a mobilitás akadályaként például az új alapképzések túlsúfolttsága, az egyes képzési ciklusok túlzott rövidsége (6 illetve 4 félév).

A problémákra több ízben is utaltak Európa felsőoktatásért felelős miniszterei leuveni nyilatkozatukban¹, s felhívtak „minden országot a mobilitás növelésére, biztosítva annak magas minőségét illetve változatosabbá téve a mobilitás típusait és szélesítve hatókörét.” Konkrét célként fogalmazták meg, hogy „2020-ban az Európai Felsőoktatási Térség végzős hallgatói legkevesebb 20 százalékának kell külföldi tanulmányi vagy képzési tapasztalatokkal rendelkeznie.”

De hogy áll Magyarország mobilitás tekintetében? Milyenek a statisztikák, mik a tendenciák? Milyen célokat kellene reálisan kitűznünk egy magyar mobilitási stratégiában és hogyan érhetnénk el azokat? Ezekre a kérdésekre keresték a választ a konferencián az előadók, a szakma ismert és elismert szakértői, akik a mobilitást szakterületüknek megfelelően több lehetséges nézőpontból közelítették meg – így például megjelent az oktatáskutatás, az államigazgatás, az elismerés és a

¹ Európa felsőoktatásért felelős miniszterei nyilatkozata. *Leuven és Louvain-la-Neuve, 2009. április 28–29.*

kreditrendszer perspektívája, kiegészítve a gyakorlati szakember tapasztalataival. Reménykedünk abban, hogy e konferencia kiindulópontja egy olyan közös gondolkodásnak, melynek eredménye rövid távon egy magyar mobilitási (vagy tágabban értelmezve: nemzetköziesítési) stratégia megszületése lehet.

Mert 2010-ben, 11 évvel a Bolognai Nyilatkozat aláírása, s 23 évvel az Erasmus program indulása után, a mobilitás szükségességét mindenki belátja, társadalmi-gazdasági összefüggéseit már mindenki ismeri, ezekről hosszasan ma már szerencsére nem kell értekezni. Az azonban, hogy a mobilitás növelése, mindennapi gyakorlattá válása érdekében *mit csináljunk*, s azt *hogyan tegyük*, annál érdekesebb és aktuálisabb kérdés.

AZ EGYETEM FUNKCIÓVÁLTOZÁSAI ÉS A BOLOGNAI FOLYAMAT

A bolognai folyamat és a tudásalapú társadalom

PROF. BÓKAY ANTAL

elnök

Országos Kredittanács

A 20. század utolsó évtizedében számos európai fórumon fogalmazódott meg az európai felsőoktatás átalakításának elkerülhetetlensége. A különböző politikai színtereken, összejöveteleken megnyilvánuló határozott akarat háttérében a tudásalapú gazdaság és társadalom alakulásának igényei, kényszerei álltak. Az a gazdasági forma, társadalmi formáció és kulturális önteremtési mód, amelyet posztindusztriális gazdaságnak, vagy éppen posztmodern kornak jelölnek, valószínűleg egy olyan radikális váltás, amelyhez mérhetőt előtte a reneszánsz idején élt át az európai világ.

Átalakult, vagy átalakulóban van a tudás természete, a tudásközvetítés technikája. Biztonságos tárgyak helyett sűrűbb, de megfoghatatlan virtualitás kezd uralomra jutni, közben váratlan és kezelhetetlen társadalmi folyamatok bukkannak fel, illetve radikálisan átalakul az a közvetítő közeg, amellyel világunkat és önmagunkat meg tudjuk ragadni. A világ egyetlen hatalmas globális faluvá változik, eltűnnek a szubjektivitás konzervatív, konzerváló magánterei, a világpolitikában új hatalmi centrumok és hatalomgyakorlási módok jelennek meg, a hagyomány, a megbízható centrum, a tiszta racionalitás helyett a hatékonyság, a meggyőzőési képesség válik meghatározó erővé. Ebben a világ-folyamatban átalakul természetesen a felsőoktatás szerepe, működésének filozófiája is, nem véletlenül elsőknek abban az országban, az Egyesült Államokban, amely az új emberi formáció alakulásának elsődleges te-repe volt. Azok a praktikusnak tűnő, konkrét feladatokkal definiált elvek, amelyeket az olyan fogalmak jelképeznek, mint az Európai Felsőoktatási Térség, az Európai Kutatási Térség, a bolognai folyamat vagy éppen a mobilitás gondolata, igazából ennek az igen átfogó változásnak az elemei.

A szokásosan bolognai folyamatnak nevezett immár tízéves átalakulás, újjáalakítás pontosan erről, a posztindusztriális, tudásalapú társadalom alapvetően új felsőoktatási igényeiről, követelményeiről szól. Irányát elsősorban politikusok jelölték ki, akikre jellemző, hogy jól vagy rosszul, de meg tudják határozni a konkrét tennivalókat, nem látják azonban a mögöttes elveket, csak a társadalmi lépéseket leképező politikai érzékük vezérli célkitűző aktivitásukat. Nyilván egy idő után szükség van a társadalomfilozófiai háttér, az ideológia vázolására is, azaz szükség lenne a bolognai folyamat pontosabb és elmélyültebb magyarázatára, a „mit kell tenni?” után a „miért kell ezt tenni?“, vagy a „miért történik így?” momentumára. A magyar felsőoktatás-fejlesztésből igencsak hiányzik ez az átfogóbb magyarázat, így aztán hihetetlenül sokféle és összevissza mindaz, amit nap mint nap a Bolognának tulajdonítunk. Ahhoz, hogy a bolognai folyamatot politikai koncepcióból valóságos intézményrendszeri, társadalmi működéssé formáljuk, elkerülhetetlen az átfogóbb összefüggések felismerése, megfogalmazása.

A mai felsőoktatást értelmező, értékelő gesztusaink, általános véleményünk arról, hogy mi a jó egyetem, milyen a jó diák, egy rendkívül sikeres, de legalább kétszáz éves modern egyetem-eszmény mentén formálódnak. Ez az ideáltípus a 18. század végének tudás-fogalmából, tudásközvetítési eszméjének intézményi megszervezéséből származik, olyan szereplők közreműködésével, mint Kant, Fichte és Humboldt. Ez utóbbi már politikai szinten is aktív résztvevő volt az új egyetemi forma legjellemzőbb és talán legkiválóbb intézményének, a berlini egyetemnek a megszervezésével. Ezt a ma is gyakorta eszményképnek állított modellt a legvilágosabban Immanuel Kant foglalta össze *A fakultások vitája* című nagyhatású művében 1798-ben:

„Korántsem volt ostoba ötlet attól, akiben először fogamzott meg a gondolat, hogy a tudományosság egész foglalatát mintegy intézményszerűen volna kezelendő, aholis ahány tudományszak, azok letéteményeseként annyi nyilvános tanár, professzor alkalmaztatnék, akik egyfajta egyetemenek nevezett tudós közösséget alkotnának, amelynek autonómiája volna, mert tudósok mint tudósok felől csak tudósok ítéletnek; s amely egyetemnek ennél fogva jogában állna, hogy fakultásai útján az alsóbb iskolából magasabbra lépni törekvő tanítványokat vegyen föl, valamint előzetes vizsga nyomán, saját hatalma alapján mindenki által elismert rangot ruházzon szabad tanárookra, akiket doktoroknak neveznek.”

A kor tudás-felfogása alapján az egyetem belső szerkezete a szellem építménye logikájára terveződött. Ez az egyetem autonóm volt, csak a tudás racionális szerkezetét kellett követnie. Lényeges azonban, hogy autonómiája nem a politikai irányítástól való függetlenséget, hanem a közvetlen társadalmi funkcióktól való függetlenséget jelentette. Az egyetem-eszme személyi képviselője, egyéni megtestesülése, a tiszta ész működésének letéteményese a professzor. A modern felsőoktatás nemzeti jellegű, és minden modern nemzetállam létre is hozta a maga felsőoktatási rendszerét. Ebből következett, hogy megszűnt a középkor híres *peregrinatio academicája*, a középkori mintájú egyetemi mobilitás. A középkori egyetem, a *studium generale* még egy univerzális, keresztényi alapokon nyugvó rendszerben felépített tudást adott, egyetlen közös nyelven, latinul, és az egyetem intézménye is a helyi hatalom feletti általános pápai és/vagy királyi hatalom oltalmában és megbízásából működött. Európában annyira kevés intézmény működött, hogy természetes volt a külföldi diákok jelentős száma. A 15. századtól kezdve azonban jelentősen megsaporodtak az egyetemek, kezdtek elszakadni a közvetlen pápai és egyházi irányítástól, univerzálisból nemzetivé lettek. Ez jelentősen csökkentette a mobilitást, s az sem volt ritka, hogy (például Poroszországban) állami rendeletek a diákokat a nemzet egyetemén tartották, tiltották más egyetemek látogatását. Az erősebb egyetemi rendszert működtető államok önellátásra rendezkedtek be.

A kanti definíció mentén vázolt korai modern egyetemen a mobilitásnak talán két formáját említhetnénk. Az egyik az, amikor valamilyen tudás, elmélet képviselőjét keresik fel diákok (ez az életrajzokban olvasható „XY professzornál hallgatott ezt és ezt” típusú mobilitás), a másik pedig az, amikor a kevésbé fejlett, kevés vagy gyenge felsőoktatási intézménnyel rendelkező régiókból jönnek diákok, és szereznek diplomát egy híres egyetemen. Így például a 19. század végétől jelentős létszámú amerikai diák iratkozott be a német és osztrák egyetemekre: egy, a modern orvoslásról szóló tanulmány szerint a modern amerikai orvostudományt a bécsi egyetem orvoskarán végzett diákok teremtették meg.

A 20. századi modern egyetem, a berlini modell korszerűsítésével, az USA-ban alakult ki. A tiszta filozófia helyett ez már egy matematikai, tudományelméleti felfogásra épít és interdiszciplináris.

Centruma már nem a professzori előadás, hanem a könyvtár és a szeminárium. Ez az egyetem újra érzékenyebb a mobilitásra. Egyrészt eltűnnek a formális, adminisztratív tiltások, másrészt megjelenik az a mobilitási forma, amely a bolognai folyamat szempontjából is meghatározó: a hallgatók a képzés egy részét végzik más országban és ennek a szakasznak a teljesítményét beszámítják a diplomát kiadó intézmény képzési folyamatába. Az amerikai (és nem ritkán egyes európai) egyetemek szokásos eljárása azonban jelentősen más volt, mint a mai bolognai folyamatban elképzelt mobilitás. A szokásos modell az volt, hogy egy egyetemenkénti szerződéssel az amerikai egyetem egy meghatározott oktatási programot (és olykor saját oktatót is) egy európai egyetemre telepített: mintegy megrendelt egy bizonyos, többnyire kizárólag saját diákjainak szóló képzést. Az ilyen csoportos mobilitás, (mely persze ma is létezik), kizárja a bolognai folyamat meghatározó mobilitási formáját, az egyéni mobilitású, *freemover* diákot.

A JELENKORI, POSZTMODERN EGYETEM

A felsőoktatás mai átalakulása háttérében a tudás és tudásközvetítés természetének, társadalmi funkciójának radikális átalakulása áll. A mai mobilitási programok, tervek, politikai célok is ennek az átalakult, a társadalmi-gazdasági működés hatékonyságát biztosító új, talán posztmodernnek nevezhető egyetemi modell komponenseként érthetők meg. Nagyon leegyszerűsítve három olyan alapvető tendenciát említek, amelyek a tudásalapú társadalom átfogó jellemzőiként jelentek meg, és a bolognai folyamattal a felsőoktatási működés elveiként is megfogalmazódtak.

1) A tudás természetének átalakulása

Az univerzális tudomány-integrációt hirdető, autonóm racionális rendszerekre és az ezek háttérében meglévő adatokra építő modern tudás-felfogás helyébe az integrálhatatlan kultúrák, szemléletmódok dialógusában feltáruló értelmezési viszonyok tudatosítása kerül. A bolognai folyamatban ezt a váltást szolgálja ki a kreditrendszer és legújabbban a kimeneti szempontú képesítési követelmények megfogalmazása.

2) A társadalmi működés tudásszint igényének radikális emelkedése

A jelenkori gazdaság és társadalom olyan komplex rendszerré fejlődött, hogy ma már komoly képzettség kívántatik még a korábban képzettséget alig igénylő komponenseinek működtetéséhez is. Ma már nem kell az egyetemnek lehajolnia a környezethez, hiszen az egyetem környezete felnőtt, és a gazdaság és társadalom közvetlen működése kíván és használ egyetemi szintű képességeket. Ennek a változásnak a következménye a felsőoktatás tömegesedése, mely az egyetemi képzés átalakulásának egyik legfontosabb, és nálunk meglehetősen félreértett jellemzője. A tömegképzés megszüntetetlen, így új felsőoktatás-pedagógiai megközelítést kíván. A bolognai folyamatban ennek háttere az alapképzés és mesterképzés szétválasztása.

3) A tudás használati értékének, fogyasztói természetének jelentős felerősödése

A modern utáni időszak egyik legfontosabb jellemzője az, hogy megszűnt a tudás hagyományos autonómiája, kikerülhetetlen a funkcionalitás, a használhatóság, a társadalom és gazdaság szövetébe épültség. Ennek a változásnak jele az egyetemi menedzsment átalakulása, a minőségbiztosítás,

a kiválóság erősödő szerepe, leginkább azonban egy igen fontos új terminus, az *employability*. Az *employability*, azaz az alkalmazhatóság, a „helytállási potenciál” (Barakonyi Károly találó kifejezése) nem a munkaerő-piaci megfelelést jelenti, hanem egy olyan képzettségi minőséget, amely funkcionális, azaz kapós, keresett a társadalom működtetésében.

A bolognai folyamatban gyakran emlegetett mobilitás már ezen új egyetemi tendenciák szövegebe épül. Különös és jellemző, hogy a mobilitás fontos komponensként jelenik meg már az 1999-es Bolognai Egyezményben, része lesz a lisszaboni stratégiának, majd rendszeresen és kiemelt hangsúllyal jelenik meg a miniszteri találkozók szövegében. A nyáron megjelent *Zöld Könyv* pedig összefoglaló dokumentuma lehet a posztmodern egyetem mobilitás-koncepciójának.

A mai mobilitás döntően egyéni hallgatói vagy oktatói mobilitás. A politikai dokumentumok alapján úgy gondolom, hogy elsősorban az első és harmadik jellemzőhöz kapcsolódik. A mobilitás egyrészt arra szolgál, hogy a diák találkozhasson a számára lényeges tudásterület sokféleségével, a megközelítések pluralitásával és bemeneti ténytudás helyett szemléletmódokat sajátíthasson el. Másrészt a mobilitás fontos funkciója az alkalmazhatóság kitágítása, annak jelentős mértékű növelése. Egy aktív nyelvtudással és külföldi tapasztalattal rendelkező hallgató sokkal könnyebben talál állást, mint az, aki nem járt külföldön.

Újabb előadásra lenne szükség arra, hogy összevessem a *Zöld Könyv* megfogalmazásait azokkal az átfogó társadalomelméleti tendenciákkal, elvekkkel, amelyeket a megújuló felsőoktatás háttéréként említettem.

A könyv első mondata a következő: *„A tanulási – vagyis az új készségek elsajátítására irányuló transznacionális – mobilitás az egyik legalapvetőbb módja annak, hogy az egyén, különösen a fiatalok elősegítsék leendő foglalkoztathatóságukat, illetve személyes fejlődésüket.”*

Az *employability* (itt foglalkoztathatóságnak fordították) mellé az első mondat a „személyes fejlődést” helyezi, és csak a bekezdés további mondataiban tesz hozzá még három jellemzőt, az új ismereteket, az új nyelvi készségeket és az interkulturális kompetenciákat. Kicsit később kifejezetten említi, hogy a mobilitás segíthet az „elszigetelődés, protekcionizmus és idegengyűlölet veszélyei elleni küzdelemben”. Gondolom a jelen konferencián is szóba kerül, sőt az is lehet, hogy már valamilyen szinten meg is történt, de érdekes és fontos lehetne a *Zöld Könyv* részletes elemzése, azon elvi és gyakorlati komponensek megbeszélése, amely egy korszerű és hatékony mobilitási rendszer működtetéséhez szükségesek.

A MAGYARORSZÁGON TANULÓ KÜLFÖLDI HALLGATÓSÁG ÖSSZETÉTELE

PROF. BERÁCS JÓZSEF

egyetemi tanár

Budapesti Corvinus Egyetem és Pannon Egyetem

A 20. század végére felgyorsult a nemzetközi diákmobilitás a földkerekség szinte minden régiójában. A globalizáció, a politikai rendszerek harmonizációja, az információs társadalom kibontakozása, az életszínvonal növekedése, és még számos tényező járul hozzá ahhoz, hogy a következő évtizedekben a határokon átnyúló diákmobilitás fejlődési üteme meg fogja haladni a felsőoktatás fejlődési ütemét. Jogosan vethető fel a kérdés, hogy ebben a helyzetben milyen kilátásai vannak a feltörekvő, fejlődő országoknak, mint amilyen Magyarország is. Az oktatás mint szolgáltatás, hagyományosan erősen helyhez kötött volt. Ez azonban ma már változóban van, és emiatt megindult a verseny mind a kínálati, mind a keresleti oldalon. E tanulmányban a következő kérdésekre keressük a választ:

Milyen kilátásai vannak Magyarországnak arra, hogy aktívabban vegyen részt a nemzetközi diákmobilitásban? Milyen régiókra, országokra érdemes koncentrálni? Milyen tudományterületeken van nagyobb esély külföldi hallgatók fogadására? Milyen kapcsolat áll fenn a nemzetközi publikálás és a külföldi hallgatók fogadása között? A külföldi hallgatók a pénzszerzésben (export tevékenység), vagy a magyar felsőoktatás felzárkóztatásában játszanak nagyobb szerepet?

NEMZETKÖZIESEDÉS ÉS DIÁKMOBILITÁS

A globalizáció fogalma néhány évtizede került be a szélesebb közvélemény gondolkodásába. Fő kiváltója a nemzetközi kereskedelem belföldi kereskedelmet meghaladó ütemű növekedése volt. A felsőoktatás és a tudomány művelése is egyre inkább piaci eszközökkel történik, még ha a szereplők között a kormányzati, közösségi szervezetek nagyobb szerepet is játszanak, mint más termékek, szolgáltatások esetében. A nemzetköziesedés folyamatát a Tempus Közalapítvány megbízásából a Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutató Központjának a keretében kutatjuk. A kutatás első eredményeit a Berács–Hubert–Nagy (2009) tanulmány foglalta össze. Elméleti kiindulásunk a felsőoktatásban végrehajtandó rendszerváltáshoz (Barakonyi:2004) kapcsolódik. Hátterét a nemzetközi kereskedelem (Berács:2003, Bhandari–Laughlin:2009, Opendoors:2009), az erőforrás-alapú vállalatelmélet (Berács:2004, Marga:2009), valamint a tudásexport marketing és logisztikai alapokra helyezése (Berács:2006, Berács:2008, Langerne:2009) képezi.

A nemzetköziesedés megjelenhet a felsőoktatási intézmények intézményfejlesztési terveiben, az egyetemi honlapokon, a külföldi diákok és kutatók véleményében, a doktori iskolák jellegében, stb. de mindeneelőtt a külföldi hallgatók számában, összetételében. Felfogásunk szerint érdemes a tu-

dásexportot tágabb elméleti keretekben, azaz horizontálisan és vertikálisan (Berács:2008) vizsgálni. Horizontálisan a diákmobilitás, a tudományos kutatás, az oktatói mobilitás, valamint az ezeket kísérő egyéb szolgáltatások (szállítás, közlekedés, étkezés, sport, stb.) jelentik a tudásexportot egy egyetem/ország szempontjából. Hierarchikusan pedig az oktatók/alkalmazottak legelemibb szintjétől a tan-székeken, karokon, egyetemeken át a világ összes tudásexportjáig legalább 10 szintet lehet meg-különböztetni (részletesebben Berács:2008). Mielőtt a Magyarországon tanuló külföldi hallgatók összetételére rátérnénk, bemutatunk néhány nemzetközi trendet.

A NEMZETKÖZI DIÁKMOBILITÁS NÉHÁNY JELLEMZŐJE

Az új évezred első évtizede végére érve kb. 130 millió diák tanul a világon a felsőoktatásban, akik közül kb. 2,6 millió külföldi állampolgárságú. Egyes becslések szerint ez a szám 2025-re 250, illetve 8 millióra növekedhet (Opendoors). Ez azt jelzi, hogy a külföldi hallgatók száma lényegesen nagyobb ütemben nő, mint a hallgatóké általában. A hallgatók legfontosabb célországai: USA (22%), Egyesült Királyság (14%), Németország (10%), Franciaország (10%), Ausztrália (7%), Kína (6%), Japán (5%). Az USA vezető szerepét egyelőre senki sem veszélyezteti, viszont látványosan tör előre ezen a területen is Kína és Japán. Magyarország a világ GDP-jének a termelésében betöltött szerepét meghaladó mértékben, kb. 0,6%-kal részesedik a külföldi hallgatókból.

Miként az 1. táblázatból is látható, nem egyértelmű, hogy a fejlett európai országok miért és milyen mértékben vesznek részt a külföldi hallgatók diplomát nyújtó képzésében. Magyarország nem szígyenkezhet, ha Spanyolországhoz, Lengyelországhoz vagy Olaszországhoz hasonlítjuk. Viszont lényeges elmaradásban van a vezető nyugat-európai országokhoz képest. Azt is láthatjuk, hogy a lakosság számához viszonyítva (különösen a táblázatban szereplő 2005/06-os tanévben) nagyon sok hallgató tanul a magyar felsőoktatásban. Az ismert demográfiai változások következtében ezek a számok lényegesen csökkentek, illetve csökkenni fognak az elkövetkező évtizedben.

1. táblázat: Hazai és külföldi diákok néhány európai országban (2005/2006)

Ország	Felsőoktatásban tanulók	Külföldi hallgatók	A külföldi hallgatók aránya az összes hallgató %-ában
Egyesült Királyság	2.287.833	255.233	11,2%
Németország	2.242.379	240.619	10,7%
Franciaország	2.119.149	221.567	10,5%
Olaszország	1.913.352	36.137	1,9 %
Spanyolország	1.840.607	53.639	2,9%
Lengyelország	1.983.360	7.617	0,4%
Magyarország	424.161	14.491	3,3%

Forrás: EURODATA, OKM

Izgalmas kérdés, hogy kik, milyen országból és mit tanulnak külföldön, illetve mit kutatnak, oktatnak. Itt csak a tudásexport vezető országára, az USA-ra utalnánk. A külföldi hallgatók nemzeti összetétele szerint a 2007/2008-as tanévben: 1. India, 2. Kína, 3. Dél-Korea, 4. Japán volt a rangsor. Ha megnézzük az USA-ban dolgozó külföldi kutatók rangsorát, akkor ott is ezt a négy országot találjuk az első helyen: 1. Kína, 2. Dél-Korea, 3. India, 4. Japán. Ez nagyon egyértelműen bizonyítja, hogy a külföldi hallgatók toborzása akkor sikeres, ha a végzés után megnyílik a lehetőség számukra az adott országban való munkavállalásra is, jelesen a kutatási szektorban. Ami a képzési tudományterületeket illeti, ott az üzleti és menedzsment terület (20%) vezet, amit a mérnöki terület (17%), a testnevelési és az élettudományok (9%), a társadalomtudomány (9%), valamint a matematika és informatika (8%) követnek.

KÜLFÖLDI HALLGATÓK MAGYARORSZÁGON

A magyar felsőoktatásban a 2007/2008-as tanévben 15.459 külföldi hallgató tanult, akik 118 országból érkeztek. Közülük 12.212 fő tanult nappali tagozaton. Míg az összes hallgatószám 3,9%-át tették ki, addig a nappali képzésben elértük az 5%-ot. Az egész évtizedre vonatkozóan az egyenletesen növekvő külföldi hallgatói szám egyben növekvő részarányt is jelent, minthogy a felsőoktatásban tanulók száma stagnál, illetve az évtized második felére csökkenő tendenciát mutat. 22 olyan ország volt, ahonnan több mint 100 hallgató tanult diplomáért Magyarországon. (2. táblázat)

**2. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban
(100 főnél többet küldő országok 2007/2008-ban)**

Szomszédos ország	Fő	Európa	Fő	Más földrész	Fő
1. Románia	3.133	1. Németország	1.640	1. Izrael	791
2. Szlovákia	2.178	2. Norvégia	700	2. Irán	579
3. Ukrajna	1.372	3. Svédország	331	3. USA	232
4. Szerbia	1.310	4. Ciprus	307	4. Vietnam	208
5. Horvátország	146	5. Oroszország	204	5. Nigéria	201
6. Ausztria	122	6. Görögország	166	6. Kína	197
		7. Írország	127	7. Törökország	133
		8. Nagy-Britannia	104	8. Kanada	126
Összesen	8.261	Összesen	3.579	Összesen	2.467
Ország csoport %	54,00%	Ország csoport %	23,80%	Ország csoport %	16,80%

Forrás: Statisztikai Tájékoztató, Oktatási Évkönyv 2007/2008, OKM

A legtöbb külföldi hallgató a szomszédos országokból jött, akiknek döntő része a magyar nyelvű programokban vesz részt. Az egyetem és a tanárok, hallgató társak szempontjából „észrevétlenek” mint külföldi státusú diákok. Sajnálatos módon nem rendelkezünk az amerikaihoz hasonló statisztikával a külföldi oktatók, kutatók számának nagyságára, származási országára, tudományterületi megoszlására. A hallgatók tudományterületi megoszlását tekintve a kari adatszolgáltatás ad eligazítást. Az orvosi képzésben a négy hazai egyetemen 4.594 külföldi hallgató tanult, akik a 13.051 teljes hallgatószám 35,2%-át adták. Nagyságrendileg 27% és 40% között szóródott az egyes orvosi képzéseken a külföldi hallgatók aránya. Ez azt jelzi, hogy nagyjából egységesen lehet tekinteni az orvosképzésre külföldi szemmel. Ez egyáltalán nem mondható el a többi képzési területre Magyarországon. Az orvosi képzésen angolul és németül folyik a tandíjas képzés, aminek a bevétele becslésünk szerint az ország külföldi tandíjbevételeinek 80%-át adja. A hallgatók többsége 10 országból érkezik.

Az orvosi képzés sikere két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt az országok többségében az orvosi képzésbe nagyon nehéz bejutni, mert létszámkorlátok vannak, így az ide jelentkező hallgatók egy része külföldre kényszerül. Másrészt viszont a magyar orvosi képzés színvonala alkalmasnak bizonyult a külföldi diákok befogadására. Ebben sok tényező játszik szerepet, de a legjelentősebb talán az egyetemeken oktató kollégák nemzetközi hírneve a tudományos kutatások terén. Az amerikai egyetemek példája is azt mutatja, hogy a tudományos eredmények alapján képzett rangsorokban vezető egyetemek élén járnak a külföldi hallgatók, kutatók fogadásában is. Ami a hallgatókat illeti, ez igaz Magyarországra is, ahol szoros korrelációt figyelhetünk meg a *Web of Science*-ben megjelent publikációk és a külföldi hallgatók száma között. (3. táblázat)

3. táblázat A *Web of Science*-ben 2004–2008 közötti időszakban leg többet publikált 10 magyar egyetem néhány mutatója

Egyetem	Publikációk száma (2004–2008)	Tudományos minősítéssel rendelkezők száma (2007)	Doktoranduszok száma (2007)	Külföldi PHD, DLA (2007)	Külföldi hallgatók száma (2007)
BCE	357	364	287	16	1.052
BME	2.654	545	628	46	1.050
ELTE	3.637	1035	1576	131	993
SE	4.269	488	339	29	1.993
DE	3.601	884	794	66	1.973
PTE	2.364	755	921	67	1.234
SZTE	3.948	836	608	77	1.461
ME	212	344	242	5	134
PE	623	245	227	17	103
SZIE	1.066	328	287	9	742
Összesen	22.731	5824	5909	463	10.635
részesedés	74,7%	83,0%	84,7%	84,0%	69,0%

A legnagyobb hasonlóság a három nagy vidéki univerzitást (DE, PTE, SZTE) jellemzi. Az SE publikál a legtöbbet és ő is fogadja a legtöbb külföldi hallgatót. Az ELTE rendelkezik a legtöbb tudományos minősítésű oktatóval és ott van a legtöbb külföldi doktorandusz hallgató is. A legnagyobb eltérés a publikációk és a külföldi hallgatók számában a BCE és a PE esetében regisztrálható, de ellentétes előjellel. Míg egy külföldi hallgatóra a Pannon Egyetemen 6 publikáció jutott, addig a Corvinus Egyetemen 0,33 publikáció. Ez jelzi a tudományterületek eltérő részvételét a nemzetközi szakirodalomban.

KÖVETKEZTETÉSEK

A felsőoktatás a tömegesedés, a globalizáció és a piaci mechanizmusok térnyerése következtében egyre inkább közelít más gazdasági ágazatokhoz (mint pl. az autóipar, pénzügyi szektor, stb.). Ennek egyik következménye, hogy a sorsa is közelít azokhoz, nevezetesen semmi sem indokolja, hogy egy ország mindenáron ragaszkodjon az ágazat nemzeti intézményekkel való működtetéséhez. Ugyanakkor megjelenhetnek olyan stratégiai előnyök, amelyek miatt érdemes az adott országnak támogatnia intézményeit, mert ezáltal nő az ország versenyképessége. Véleményem szerint a magyar felsőoktatás nemzetközi hírnevéről szóló pozitív önképünk csalóka, miként a Nobel-díjasok számával való érvelés is. Ugyanakkor még rendelkezik a rendszer olyan alapképességekkel és lehetőségekkel, amelyeket, ha tudatosan megerősítünk, akkor tartós versenyelőnyhöz vezethetnek. De csak a mobilizálható tartalék-erőforrások bevonása esetén van erre esély. Van esély a külföldi hallgatók számának 2020-ra történő megnégyszerezésére, azaz 60.000 főre emelésére, de csak akkor, ha ettől nem a felsőoktatás alulfinanszírozottságának megoldását, az egyébként nem hatékonyan működő szervezet túlélését várjuk, hanem a pozitív externáliák kibontakozását. Nevezetesen a magyar oktatók, kutatók és diákok szakmai nyelvtudásának emelését, a nemzetközi tudományos életbe való intenzívebb bekapcsolódást, a gazdasági szféra versenyképesebb szakemberekkel való ellátását. Ehhez regionális stratégiára és a nemzetközi tevékenységből származó jövedelmek reallokációjára van szükség kormányzati és intézményi szinten is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARAKONYI KÁROLY (2004): Rendszerváltás a felsőoktatásban. *Akadémiai Kiadó, Budapest*
- BERÁCS JÓZSEF (2003): Aszimmetriák és felzárkózási esélyek a felsőoktatási szolgáltatások nemzetközi kereskedelmében. *Megjelent: Blahó András (szerk.): Elmaradottság – fejlődés – átalakulás. Tanulmányok Szentés Tamás akadémikus 70. születésnapja tiszteletére, BKÁE Világgazdasági Tanszék, pp. 63–74.*
- BERÁCS JÓZSEF (2004): Erőforrás-tartalékolás a felsőoktatásban, Gondolatok az erőforrás-alapú vállalatelmélet kapcsán. *Megjelent: Czakó E. – Dobos I. – Köhegyi A. (szerk.): Vállalati versenyképesség, logisztika, készletek – Tanulmányok Chikán Attila tiszteletére, BKÁE Vállalatgazdaságtan tanszék*
- BERÁCS JÓZSEF (2006): Oktatási hub a láthatáron – Logisztikai tapasztalatok tanulságai. *Vezetéstudomány, XXXVII. Évf. 11. szám, pp. 2–11.*

- BERÁCS JÓZSEF (2008): Tudásexport a felsőoktatásban: egy hierarchikus megközelítés. *Educatio*, VII. évf., 2. szám, pp. 35–48.
- BERÁCS JÓZSEF – HUBERT JÓZSEF – NAGY GÁBOR (2009): A nemzetköziesedés folyamata a magyar felsőoktatásban. *Kutatói beszámoló a Tempus Közalapítvány számára, Bologna Füzetek* 3.
- BHANDARI, RAJKA – LAUGHLIN, SHEPHERD (2009): Higher Education on the Move: New Developments in Global Mobility. *Institute of International Education, New York*
- DAVIS, TODD M. (2003): Atlas of Student Mobility. *Institute of International Education, New York*
- Debreceni Egyetem (2009): A magyar tudomány helyzete a felsőoktatási intézmények szemszögéből. Készült a Magyar Tudományos Akadémiának a magyar tudomány általános helyzetéről szóló beszámolójához a Magyar Rektori Konferencia Egyetemi Tagozat 2009. június 16-i ülésére. Kézirat, 2009. szeptemberi javított változat
- LANGERNÉ RÉDEI MÁRIA (2009): A tanulmányi célú mozgás. *REG-INFÓ, Budapest*
- Opendoors (2009): Fast Facts, IIR (Institute of International Education)
- MARGA, ANDREI (2005): University Reform Today, 4th edition, revised, *Cluj University Press*
- MARGA, ANDREI (2009): Challenges, Values and Vision: The University of the 21st Century, *Cluj University Press*
- SADLAK, J. – CAI, L. N. eds. (2007): The World-Class University Ranking: Aiming Beyond Status, *UNESCO-CEPES, Shanghai Jiao Tong University, Cluj University Press*

EURÓPAI FOLYAMATOK ÉS HATÁSUK A FELSZŐOKTATÁSI TÖRVÉNYRE

DR. RÁDLI KATALIN

főosztályvezető-helyettes

Oktatási és Kulturális Minisztérium

A magyar felsőoktatási intézmények mindig is jelen voltak Európa felsőoktatási intézményei között. A magyar felsőoktatás múltja, fejlődése az európai egyetemekhez hasonlatos, az intézményrendszer kiépülése az elmúlt évszázadokban európai mintára történt.

A Római Szerződés megkötése óta eltelt fél évszázad alatt az Európai Unió gyakorolt hatást a változásokra. Megváltozott az oktatás társadalmi, gazdasági szerepéről, fontosságáról vallott tudományos, közpolitikai gondolkodás és felfogás.

SZEMLELET- ÉS PARADIGMAVÁLTÁS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOKBAN

Az európai szintű politikai együttműködésben a legutóbbi másfél-két évtizedben nyerte el a helyét az európai együttműködés eszközrendszere az oktatás területén. Magyarország EU-csatlakozása a kapcsolatok új rendszerének kialakulását eredményezte.

Az európai folyamatok és hatásuk elsősorban a kormányzat felsőoktatás-politikáját befolyásolják, de napjainkban mindinkább előtérbe kerülnek az egyes intézmények fejlesztési céljaiban is.

A felsőoktatás fejlődését meghatározó társadalmi és gazdasági változások, az európai és közösségi vállalások alapján a kormány új felsőoktatási törvénnyel biztosította a felsőoktatás működését, a felsőoktatás és környezete kapcsolatát.

Ha a felsőoktatás nemzetközi kapcsolatairól szólunk, azt sokan csak a bolognai folyamattal vagy annak is csak a többciklusú képzési rendszerével azonosítják. Magyarország Európai Unióba történő belépése nyomán, az emberi erőforrások minőségével szemben támasztott közösségi követelmények és elvárások hatására, az oktatás és képzés minőségével, eredményességével és hatékonyságával kapcsolatos kérdések, a korábbi, pusztán nemzetállami ügyből közösségi szintű feladattá, a felsőoktatás funkciója, szerepe pedig európai dimenziójú össz társadalmi kérdéssé vált.

EU-csatlakozásunk és a Bolognai Nyilatkozat az oktatási piac vonzerejének növelését, az EFT kialakításában való aktív részvételt jelölték meg a felsőoktatás kiemelt céljaként az EU gazdasági fejlődése érdekében.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény, a munkaerő szabad áramlásának elveit figyelembe véve, a felsőoktatás innovációját elősegítő oktatói, kutatói, hallgatói mobilitás kereteit adja a felsőoktatásban.

A bővülő nemzetközi együttműködés, a regionális fejlesztés, a nemzetközi felsőoktatási hálózatokhoz való kapcsolódás, az akadémiai és menedzsment feladatok szükségessé tették a szakmaisá-

got, az intézményi, fenntartói feladat- és hatáskörök, a felelősség pontos meghatározását, a felsőoktatási intézmények szervezetének és irányításának átalakítását.

Az Európai Unió céljait és tevékenységét jelentősen meghatározzák azok az alapértékek, amelyeket annak végrehajtó szervei ültetnek át a mindennapok gyakorlatába. Ezen értékek, alapelvek hatnak az oktatáspolitikai céljaira, irányaira és eszközrendszerére.

Gyakran visszatérő kérdés az egység és sokszínűség. Számos területen és szakmapolitikai probléma megoldásában megkerülhetetlen az egységes szabályozás. Fontos alapelv, hogy az egyetemes értékeknek (demokrácia; emberi jogok; szabadság és jogállamiság; a népek közötti szolidaritás; a rasszizmus és az idegengyűlölet elutasítása) és eredményeknek át kell hatniuk a tagállamok oktatási és képzési rendszereinek működését szabályozó valamennyi törvény és jogszabály szellemiségét. Mindez nem kérdőjelezi meg a kizárólagos nemzeti szuverenitást az oktatás, a képzés tartalma és szervezeti rendje tekintetében.

Az Európai Unió létrehozásáról szóló szerződés 149., és 150. cikke felsorolja azokat a célokat, amelyek révén az EU az oktatás minőségfejlesztését elérni szándékozik. A célok egyben olyan tevékenységi területeket jelölnek ki, ahol az EU jogosult cselekedni. Olyan területekről van szó, ahol a tagállamok önálló tevékenysége mellett az EU-s fellépés hatására európai és nemzeti szinten is érték jöhet létre. Ezek a területek például: az európai dimenzió fejlesztése az oktatásban, különösen a tagállam nyelveinek oktatása útján; a hallgatói-oktatói mobilitás ösztönzése az oklevelek és résztanulmányok tanulmányi célú elismerésének ösztönzésével; az intézmények közötti együttműködés előmozdítása; az oktatási rendszereket érintő információ- és tapasztalatcsere fejlesztése.

A szerződés nem ruházta fel az Európai Uniót vagy intézményeit a célok eléréséhez szükséges intézkedések megtételének általános hatáskörével. Az oktatás területén korlátozott döntési jogkörrel bírnak az EU és intézményei, ugyanakkor a közös problémák megteremtették a közös gondolkodás és az önként vállalt, együttes cselekvés számára azokat a kereteket, amelyek révén a korábbinál erőteljesebben jelennek meg a tagállamok közötti koordináció és együttműködés az oktatás és képzés területén.

Az elmúlt időszak felsőoktatási kérdései alapvetően a lisszaboni szerződés céljai mentén és a bolognai folyamatban kirajzolódott szempontok alapján írhatók le.

A felsőoktatási hallgatók a társadalom azon rétege, amelyik a nemzet vagy a régió gazdasági versenyképességét hosszú távon is biztosítani fogja. A tudást, a tudás átadását, ennek szemléletét, formáit és keretét figyelembe véve az előbbi két folyamat kiemelt elemei: *az oktatás és képzés esélyteremtő szerepének erősítése, illetve az oktatás, a képzés és a gazdaság kapcsolatának erősítése.*

A FELSŐOKTATÁS NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI ESZKÖZRENDSZERE

A felsőoktatás nemzetközi együttműködési eszközrendszerének csak néhány jellegzetes elemére utalnék, amelyben az ágazat, az oktatási és kulturális miniszter, szakembereinek képviselete révén a felsőoktatási intézmények jelen vannak a nemzetközi feladatokban.

1. Európai uniós feladatok

- Feladatunk a lisszaboni folyamat monitorozása, a makro- és mikropolitikai célok Nemzeti Akcióprogramjának oktatáshoz kapcsolódó, a humán erőforrás-fejlesztésre irányuló befektetésének növelése és hatékonyságának javítása (23. iránymutatás), valamint a munkaerő-piaci igényeihez

igazodó oktatás és képzés, valamint a közvetlen kiemelt mikropolitikai célok (24. iránymutatás) és kapcsolódó fejlesztések során a felsőoktatás szempontjainak érvényesítése.

- Az *Oktatás és képzés 2010* (később 2020) program helyzetét kétévenként értékeli nemzeti becsámoló készítésével.
 - Az *Oktatás és képzés 2010* munkaprogram megvalósításának előkészítésére az Európai Bizottság ún. klasztereket hozott létre. Ezeket azon tagállamok képviselői alkotják, amelyek érdeklődnek az adott téma iránt, szeretnék tapasztalataikat megosztani más országokkal, vagy más országoktól kívánnak tapasztalatot szerezni fejlesztéseikhez. Magyarország 6 klaszterben vesz részt; a felsőoktatáshoz kapcsolódnak ezek közül a „felsőoktatás modernizációja” és a „tanárok és oktatók” klaszterek.
 - A szakterületnek véleményeznie kell az EU döntéshozatali tevékenységében napirendre kerülő dokumentumokat, így az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság, az EU Állandó Képviselőinek Bizottsága (COREPER) anyagait.
 - Az Eurydice magyarországi képviselője megbízható, könnyen összehasonlítható háttérinformációt nyújt Európa országainak oktatási rendszereiről általánosságban, valamint az egyes aktuális és kulcsfontosságú oktatáspolitikai kérdésekről, trendekről tematikus megközelítésben.
 - Aktuális feladat a 2011-es magyar EU-elnökségi feladatokra való felkészülés.
2. Az EFT és a bolognai folyamat érdekében folyó kommunikáció egyik legfőbb bázisa a CDSER², a **Felsőoktatási és Kutatási Irányítói Bizottság** (a szakterület képviselője biztosított a Governing Boardban).
- A szakterület részt vesz az Európa Tanács rendezvényein, amely az interkulturális dialógusok te-repe. Szemlélteti a felsőoktatás szerepét és sokszínűségét a gazdaság, társadalmi és kulturális fejlődésben.
3. **OECD**-hez kötődő feladat az *intézményfenntartás a felsőoktatásban* elnevezésű programban³ való részvétel.
- Ennek a célja az egyetemek hatékony működtetésére és hasznosítására vonatkozó tapasztalatok nemzetközi cseréje. Ezen túl számos olyan munka, feladat jelentkezik, amelyek érintik az OECD-hez kapcsolódó elemzések, véleményezések tárgykörét.
4. A magyar felsőoktatást érintő feladatok másik köre a *közvetlen bizottsági munkában való rész-vétel az Európai Unióban*. Például: Erasmus Mundus programbizottsági, eseti bizottsági tagság (és Euro–Mediterrán, EU–USA, EU–Kanada stb. egyeztetések az EU-ban), részvétel a Tempus Közalapítvány által gondozott felsőoktatási programokban.
5. A lisszaboni stratégia alapján az Európai Parlament és Tanács elfogadták az Európai Bizottság által kidolgozott ajánlást az Európai Képesítési Keretrendszer létrehozásáról. Az ajánlás alapján a tagállamoknak is el kell készíteniük saját *képesítési keretrendszereiket*. A kormányzati döntést Magyarország a 2069/2008. (VI. 6.) Korm. határozat tartalmazza.
6. Magyarország hivatalosan is belépett az *ENTEP Európai Tanárképzési Hálózatba*⁴.
7. Fontos az Eurostudent kutatás, amely a nemzeti kutatás eredményei mellett egy európai szinten is összemérhető indikátorrendszert használ 23 ország részvételével. A projekt által kialakított

2 Committee For Higher Education and Research

3 Programme on Institutional Management in Higher Education

4 European Network on Teacher Education Policies

indikátorrendszer a hallgatók élethelyzetének szociális és gazdasági aspektusát kívánja feltérképezni. Ezen felül a hallgatói mobilitással kapcsolatos, országok közötti adatok is részét képezik a kutatásnak. Magyarország egyelőre még nem tudott csatlakozni, így megfigyelőként követi a szakmai munkát.

8. A nemzetközi akkreditációs kérdések is kiemelt szerepet kapnak.
 - Az Amerikai Egyesült Államok *National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation*⁵ nevű bizottsága áttekintette 12 ország – köztük hazánk – nemzeti követelményrendszerét. Megvizsgálják, hogy a más országok által használt orvostudományi szakterületek összehasonlíthatók-e az USA orvostudományi akkreditációs követelményeivel. Ha az NCFMEA azt állapítja meg, hogy összevethető, akkor az adott ország intézményeinek lehetősége van belépni a *Federal Family Educational Loan*⁶ programba, így ezen egyetemeken amerikai hallgatói tanulmányi hitelt vehetnek fel.
 - Nemzetközi akkreditációnak tekinthető a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) második külső értékelése. Az eljárás célja volt, hogy a MAB megújíthassa teljes jogú tagságát az ENQA⁷, a Felsőoktatási Minőségbiztosítási Európai Szervezetek Hálózatában és bizonyítsa, hogy megfelel az EFT minőségbiztosítási irányelveinek.
 - 2008-ban 19 bolognai ország megalapította az EQAR-t, azaz az Európai Minőségbiztosítási Regisztert⁸. Ennek célja információkat szolgáltatni az Európában működő minőségértékelési ügynökségekről, s ezáltal fejleszteni az európai felsőoktatás színvonalát, valamint növelni a hallgatói mobilitást az intézmények közti bizalom megerősítése segítségével. A Regiszter tagjai kormányok, illetve felsőoktatási felelős kormányzati szervek lehetnek – Magyarország az első közgyűlésen csatlakozott a szervezethez.
9. A Közép-Európai Felsőoktatási Csereprogram, a CEEPUS egyik alapítójaként Magyarország 1994/95 óta részt vesz a közép-európai térség hallgatói és oktatói mobilitásában. A CEEPUS II. szerződés 2011-ig érvényes. A 2011–2018 közötti CEEPUS III. program előkészítése folyamatban van.

AZ EURÓPAI FOLYAMATOKHOZ KAPCSOLÓDÓ SZABÁLYOZÁS A FELSOROKTATÁSI TÖRVÉNYBEN

A bolognai folyamat átfogó célja volt az *Európai Felsőoktatási Térség* (EFT) létrehozása, amely előmozdítja a hallgatói, oktatói mobilitást, vonzó a hallgatók és az oktatók számára, valamint nemzetközileg versenyképes. E célokhoz kapcsolódik a különböző európai felsőoktatási rendszerek jobb összehasonlíthatósága és a felsőoktatás minőségi fejlesztése.

Az *Oktatás és képzés 2010 program* hasonló célokat fogalmazott meg, uniós szempontokat a középpontba állítva, konkrét finansziális eszközökkel támogatva a célt, amely az EU hosszú távú versenyképességét hivatott biztosítani a minőségi képzési rendszereken keresztül.

5 Kb. Külföldi Orvosi Képzés és Akkreditáció Nemzeti Bizottsága, CFMEA

6 Kb. Szövetségi Családi Oktatási Hitel

7 European Association for Quality Assurance in Higher Education

8 European Quality Assurance Register for Higher Education

A bolognai folyamatot a felsőoktatásnak *három ciklusra* alapozott strukturális célkitűzése alapján ismerik leginkább, amellyel a korábban nagyon eltérő európai felsőoktatási struktúrákat kívánják egymáshoz közelíteni és a nemzetközi normákkal összhangba hozni. Az *új képzési rendszert* a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény határozta meg Magyarországon, amelyre teljes körűen, felmenő rendszerben 2006. március 1-jétől tért át a felsőoktatás.

A hallgatók és oktatók Európán belüli és nemzetközi mobilitása az európai felsőoktatási kultúra lényeges részévé vált. *Jogszabályok rendezik a vízumok, tartózkodási és munkavállalási engedély kérdéseit.* Nem magyar állampolgárok tanulmányi célú tartózkodási engedélyt kaphatnak felsőoktatási intézmény nappali tagozatán történő tanulmányok során, felsőoktatási intézmény által szervezett előkészítő (nyelvi) képzésben történő részvételre.

A felsőoktatási törvény meghatározza az EGT tagállamaiból, illetve a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek *felsőoktatásba való bejutásának és tanulmányaik támogatásának kérdéseit.* A nemzetközi vonatkozású rendelkezések szabályozzák a külföldi felsőoktatási intézmények magyarországi, a magyar felsőoktatási intézmények külföldi működését és a nem magyar állampolgárok magyarországi tanulmányait.

Külföldi állampolgár államilag támogatott képzésben *szociális vagy más ösztöndíjra*, szociális támogatásra, tankönyv-jegyzettámogatásra, lakhatási támogatásra *viszonyosság alapján jogosult.*

A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény módosítása alapján megújult a külföldön szerzett felsőfokú végzettségek hazai elismerése. A jövőbeni elismerés eredményeként *a külföldön szerzett oklevél által tanúsított végzettségi szint* – számos európai ország gyakorlatához hasonlóan – Magyarországon is alap- illetve mesterfokozatként lesz elismerhető.

A törvény a tanulmányok mérhetőségénél a képzés *években megadott időtartamát* veszi figyelembe. Az elismerési törvény rendelkezik arról is, hogy a külföldi oklevél miként ismerhető el szakirányú továbbképzési oklevélként, illetve a hazai doktori fokozat végzettségi szintjével egyenértékű végzettségi szintet tanúsító oklevélként. A kérelmező kérheti külföldi oklevele által tanúsított szak-képzettsége egyszakos hazai tanári szakképzettségként történő elismerését is.

Ma már megkerülhetetlen, hogy a magyar felsőoktatási intézmények aktív részesei legyenek a nemzetközi folyamatoknak és *a felsőoktatási intézmények működésében, képzési, tudományos tevékenységében, a hallgatói pályák támogatásában* az erre vonatkozó ismeret, tudás, ösztönzés, nem utolsósorban az intézményi, oktatói *tájékoztatás, tájékozottság* kiemelt szerepet kapjon.

A nemzetközi vonatkozású rendelkezések mellett számos új elem épült a felsőoktatási törvénybe, amely *a felsőoktatási intézmények működési alapelvei alapján stratégiai gondolkodást, alapvető szemléletváltóaszt, tudatos szerepvállalást igényel az egyes felsőoktatási intézményektől* a nemzetközi tevékenységük és kapcsolatrendszerük tekintetében.

A társadalmi és gazdasági körülmények változása, a felsőoktatási törvényben meghatározott finanszírozási modell, a forráselosztás stabilitását és minőségét támogató rendszerének kialakítására ösztönöz. Az állami felsőoktatási intézmények működésükhöz a költségvetést *három évre megkötött megállapodás* alapján kapják meg.

A megállapodás módot ad arra, hogy az intézmények tevékenységének finanszírozásánál fokozott szerepet kapjon a komplex és hosszabb időszakon át érvényesülő minőségi teljesítmény. A megállapodásban rögzített, az intézmények által meghatározott teljesítményvállalások, azok értékelésének a következő megállapodásban történő érvényesítése ösztönzést adhat a tevékenységrendszer eredményes alakításához.

A felsőoktatási intézmény által meghatározott hároméves időszakra vállalt *teljesítménykövetelményeket* a hatályos intézményi fejlesztési terv alapján az oktatás, a kutatás, a gazdálkodás, az irányítási, szervezeti hatékonyság más hazai és külföldi felsőoktatási intézményekkel, továbbá társadalmi és gazdasági szereplőkkel folytatott nemzetközi, regionális együttműködési bontásban, az adott területre jellemző mutatókkal kellett meghatározni.

A 2008–2010-ig szóló megállapodásokban érdemes a nemzetközi és regionális együttműködéshez kapcsolódó szempontválasztás néhány adatára figyelni. 24 intézmény jelölte meg bejövő és kimenő hallgatói mobilitás mutatóinak változását mint vállalt teljesítménymutatót. A bejövő és a kimenő oktatói, kutatói és dolgozói mobilitás alakulását 15 intézmény tartotta fontosnak. A külföldi partnerekkel folytatott oktatási, kutatási, egyéb együttműködést 21 intézmény jelölte meg. Ugyanakkor a nemzetközi kutatási tevékenység hatékonyságát (az EU-s és nemzetközi kutatási bevételekre való törekvést) egy intézmény sem jelölte célul. Hasonlóan, a sikeres EU-s, külföldi pályázatokban közreműködő tudományterületek, kutatók arányának növelését is mindössze 2 egyetem tartotta önmaga számára fontosnak. Az idegen nyelvi kurzusok kínálatának emelését is, a nemzetközi mutatók között egy egyetem választotta célul.

A nemzetközi vonatkozású rendelkezések szabályozzák a *közös képzés kereteit*. A feltételek együttes fennállása esetén folytathat a magyar és külföldi intézmény közös oklevelet eredményező közös képzést. A jogosultság megszerzése, a képzés közös szervezésében való megállapodás az, ami megkülönbözteti a külföldi és magyar felsőoktatási intézmény együttműködésre irányuló tevékenységét a tényleges közös képzéstől.

Az elismerés célja lehetővé tenni a hallgatók számára képzéseik használatát egy másik oktatási rendszerben vagy országban anélkül, hogy a képzések veszítenének értékükből. A mobilitást, a képzések elismerését segítő eszközök a tanulmányok *Európai Kreditátviteli Rendszer (ECTS) szerinti szervezése és az Oklevélmelléklet*. A kreditrendszer egyensúlyt teremt a program átlagos munkaterhelése, valamint a teljesítendő követelmények, a tanulási eredmények és az elsajátítandó kompetenciák között. Eszköze a nem formális és informális tanulás elismerésének. A magyar oktatási rendszerben még csak a kezdeti lépéseket tettük meg a *kreditelismerés* területén. Az intézményekben nagyon eltérő a külföldi résztanulmányok hazai képzés során történő elismerése. A munkatapasztalat elismerése inkább csak lehetőség, amellyel még nem él a felsőoktatás. Új kihívás a többciklusú képzési rendszerben az *előzetes tudás elismerése*.

Ahhoz, hogy az intézmény külföldi hallgatókat tudjon fogadni vagy a magyar hallgatók jobban éljenek a külföldi részképzés lehetőségével, szemléletváltás, a hallgatót támogató tájékoztatási rendszer, *hallgatóbarát intézményi szolgáltató* (tanulmányi hivatali, kollégiumi, szociális) rendszer, az idegen nyelvi kurzusok kínálatának emelése vagy éppen a felsőoktatási törvény adta lehetőséggel való élés, a felsőfokú tanulmányok megkezdése előtt két féléven át előkészítő (nyelvi) tanulmányok feltételeinek biztosítása szükséges.

Hasonlóan fontos és megkerülhetetlen a képzési programok fejlesztése, a fentiek felülvizsgálata során az *európai dimenzió megjelenítése* a tantárgyi programokban. Ha a felsőoktatási intézmény a hallgatói, oktatói mobilitást fontos kérdésnek tekinti, akkor az intézményi működés keretei között olyan tanulási környezetet és olyan oktatói követelményrendszert kell kialakítani, amely az intézményi kultúra megváltozását eredményezi.

A magyar hallgatók külföldi tanulmányainak választásáról fontos szempont a *megélhetési lehetőségek biztosítása*. Ebben segít a *hallgatói hitel*, amelyet valamely EGT-államban, államilag elismert

felsőoktatási intézményben, oklevél megszerzésére irányuló képzésben vehet igénybe a magyar állampolgár. Ugyancsak igénybe veheti a hallgatói hitelt a 3 hónapot meghaladó, magyarországi tartózkodásra jogosult és a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldi hallgató is.

A felsőoktatási törvény alapján a hallgató jogosult arra, hogy tanulmányai során megismerje a nemzetközi gyakorlatot. E célból olyan felsőoktatási intézményekben folytathat résztanulmányokat, amelyek az EU-tagállamban vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban, illetve olyan államban működnek, amelynek állampolgára az EU és tagállamai, valamint az EGT-ről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az EGT-ről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállást élvez, és ehhez igénybe veheti a hallgatói hitelt, illetőleg – amennyiben államilag finanszírozott képzésben vesz részt – ösztöndíjban részesüljön.

Ha az államilag támogatott képzésben részt vevő hallgató valamely EGT-államban olyan rész-képzésben vesz részt, amelyben folytatott tanulmányai a hazai felsőoktatási intézmény képzésébe beszámíthatók, a hallgató ösztöndíjat kaphat a külföldi tanulmányok idejére attól az intézménytől, amellyel hallgatói jogviszonyban áll.

A hallgató akkor jogosult az ösztöndíjra, ha tanulmányait a felsőoktatási intézmény hozzájárulásával kezdte meg. Alapképzésben akkor kaphat ösztöndíjat a hallgató, ha az összegyűjtendő kreditek 60%-át már teljesítette, megszerezte.

Az ösztöndíj képzése és a pályázati elosztás eljárásának meghatározása intézményi feladat, amelynek forrása a képzési normatíva-támogatás. Az ösztöndíj éves összege nem lehet kevesebb, mint a hallgatói ösztöndíjtámogatás háromszorosa. A felsőoktatási intézménynek évenként a költségvetésben kell megterveznie az ösztöndíjalapot.

A felsőoktatási törvény *foglalkoztatási szabályai lehetőséget adnak külföldi oktatók fogadására*, de ezzel a felsőoktatási intézmények ma még nem igazán élnek.

A „*kutatóegyetem*” minősítés adományozásának napirendre kerülésével módosult a felsőoktatási törvény felhatalmazó rendelkezése. A minősítés elismerésének feltételei között eredetileg is szerepelt a nemzetközi kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység. Új szempont azonban az eredmények közvetítése az oktatásba, és követelményként fogalmazódik meg a kutatóegyetemi működés és minőségi oktatás összekapcsolása.

A FTV. felhatalmazása alapján kormányrendelet rendelkezik „a kutatóegyetem” minősítés adományozási rendjéről. A minősítés elnyerésének feltételei között meghatározó szerepet kapott a nemzetközileg is elismert eredmény.

A „kutatóegyetem” minősítést pályázat útján azok az egyetemek nyerhetik el, amely intézményekben:

- a) *a folyamatos, stratégiai jellegű (alap)kutatás a felsőoktatási intézmény és szervezeti egységei működésének meghatározó részét képezi;*
- b) *jelentős hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet végeznek, amelyek eredményeit magas hatásfaktorú folyóiratokban és könyvekben, szabadalmakban, új eljárásokban, közhasznú alkotásokban jelenítik meg, és azokat az oktatásba közvetítik;*
- c) *a tehetséggondozást a képzés minden szintjén kiemelt feladatként végzik, ezen belül is kiemelkedő teljesítményt nyújtanak a doktori képzés területén;*
- d) *mind a kutatás, mind a képzés területén széles körű nemzetközi együttműködéseket folytatnak.*

A megjelent pályázat alapján a pályázó egyetemnek információt kell adnia az elmúlt 5 év intézményi teljesítményeiről, valamint meg kell fogalmaznia vállalásait, programját.

A szempontok között szerepel a nemzetközi hatású kutatás-fejlesztés, a külföldi pályázaton K+F+I bevételt eredményező szereplés, külföldi kutatóhelyekkel való együttműködés, a hallgatói mobilitást segítő szempontok (részképzés és elfogadása, idegen nyelven folyó képzés mutatói, nemzetközi hallgatói szervezet működtetése).

A szabályozás, a minősítés megfogalmazott feltételei, szempontjai a pályázókat nemzetközi kapcsolattrendszerük, elismertségük erősítése irányába ösztönzi.

A szolgáltatásnyújtás szabadsága az EU alapelveinek egyike. A szerződés alapvető célkitűzése olyan közös piac létrehozása, amelyben szabadon mozognak az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke. Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-én fogadták el a *belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123/EK irányelvet*, amelyet 2009. december 28-ig kellett átültetni a nemzeti jogrendszerbe. Az irányelv abból indul ki, hogy a fogyasztó számára szélesebb körű, jobb és olcsóbb szolgáltatásokat biztosíthatna egy olyan szabadpiac, amely a tagállamokat arra készteti, hogy megszüntessék a *letelepedéssel járó*, és a *határon átnyúló szolgáltatásnyújtás* korlátozásait, ugyanakkor bővítsék a fogyasztók számára nyújtott tájékoztatást, a szolgáltatás igénybevételének biztonságát.

Szolgáltatások nyújtása történhet letelepedés útján, illetve határon átnyúló szolgáltatásként. Az irányelv a fogadó tagállam számára kötelezővé teszi a szolgáltatásnyújtás szabadságának biztosítását, és kifejezetten tiltja annak feltételekhez kötését.

Az irányelv magyar jogrendszerbe történő átültetésekor *szolgáltatásként jelent meg a külföldi felsőoktatási intézmények Magyarországra irányuló felsőoktatási tevékenysége*. Magyarország területén akkor működhet *külföldi felsőoktatási intézmény*, illetve akkor adhat ki külföldi oklevelet, ha abban az államban, ahonnan származik, az intézményt felsőoktatási intézménynek, az általa kiadott oklevelet pedig az ilyen felsőoktatási intézménynek megfelelő oklevélnek jogszerűen elismerik, s az elismerést hitelt érdemlően bizonyították, továbbá a működés megkezdéséhez szükséges engedélyt a regisztrációs központ kiadta. Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a külföldi felsőoktatási intézmény alapítására, az ott folyó oktatásra és kutatásra, ezek ellenőrzésére, az intézmény működésére, a felvételi feltételek meghatározására annak az államnak az előírásait kell alkalmazni, amelyek a felsőoktatási intézményt sajátjának elismerte.

A külföldi felsőoktatási intézményt a regisztrációs központ veszi nyilvántartásba, és ha a fenti feltételek teljesültek, a fenntartónak megadja a működés megkezdéséhez szükséges engedélyt. Az engedély kiadása megtagadható, ha nincs lehetőség a külföldi oklevél végzettségi szintjének a magyarországi elismerésére.

A külföldi felsőoktatási intézmények működése felett az oktatásért felelős miniszter gyakorolja törvényességi ellenőrzési jogkörét, ennek keretei között – legalább nyolcévenként – kérheti, hogy igazolják a fent meghatározott feltételek fennállását.

Külföldi oklevelet kibocsátó felsőoktatási intézmény Magyarországon nemzetközi szerződés alapján is létrejöhet és működhet. A nemzetközi szerződés alapján létrejött és működő felsőoktatási intézményeket a regisztrációs központ hivatalból felveszi a nyilvántartásba; illetve ők kötelesek bejelentkezni és adatot szolgáltatni a felsőoktatás jogszabályban meghatározott információs rendszerének. Számukra államilag támogatott hallgatói hely nem biztosítható. A nemzetközi szerződés alapján létrejött és működő felsőoktatási intézmények törvényességi ellenőrzésére vonatkozó rendelkezéseket a nemzetközi szerződés eltérő rendelkezésének hiányában kell alkalmazni.

Az új szabályozás különbséget tesz a letelepedve és a határon átnyúlva folytatott szolgáltatás között. A korábbi szabályokhoz képest az alábbi feltételek módosultak:

Ha a regisztrációs központ a fent meghatározott feltételek meglétét megállapította, a fenntartónak a működés megkezdéséhez szükséges *engedélyt* – határozatlan időre – adja meg. *Ezen intézmények letelepedés útján nyújtanak szolgáltatást.*

A regisztrációs központ az engedélyezési eljárásban, valamint az ellenőrzési eljárásban való közreműködése során, továbbá a miniszter ellenőrzési jogköre gyakorlása során kérheti, hogy a külföldi felsőoktatási intézmény a fenti feltételek fennállását igazoló okiratokat hiteles másolatban, illetve hiteles magyar fordításban nyújtsa be. A regisztrációs központ a honlapján közzéteszi azon nyelvek listáját, amelyek vonatkozásában az okiratok nem hiteles magyar fordítását is elfogadja.

A más EGT-államban székhellyel rendelkező felsőoktatási intézmény esetén többé nem tagadható meg a működés megkezdéséhez szükséges engedély kiadása, ha a külföldi oklevél végzettségi szintjének magyarországi elismerésére nincs lehetőség.

A regisztrációs központ az engedélyezési eljárásban hivatalból vizsgálja és nyilvántartja, hogy a más EGT-államban székhellyel rendelkező felsőoktatási intézmény által kibocsátott külföldi oklevél végzettségi szintjének magyarországi elismerésére van-e lehetőség. Ha erre nincs lehetőség, akkor erre az intézménynek egyértelműen és igazolhatóan fel kell hívnia a képzésre jelentkező figyelmét, amelynek teljesülését a regisztrációs központ ellenőrzi.

A szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló 2009. évi LXXVI. törvény szerinti *szabad szolgáltatásnyújtás jogával rendelkező szolgáltató* a Magyar Köztársaság területén végzett *határon átnyúló szolgáltatásnyújtás keretében* történő felsőoktatási tevékenységének folytatására irányuló szándékát köteles a regisztrációs központnak *bejelenteni*. A szabad szolgáltatásnyújtás jogával rendelkező szolgáltatót a regisztrációs központ akkor veszi nyilvántartásba, ha abban az államban, ahonnan származik, az intézményt felsőoktatási intézménynek, az általa kiadott oklevelet pedig ilyen felsőoktatási intézménynek megfelelő oklevélnek jogszerűen elismerik. Az ilyen szolgáltató felett az oktatási miniszter gyakorolja az ellenőrzés jogkörét.

Az alábbi szabályok a határon átnyúlva szolgáltató intézményekre is vonatkoznak:

A Magyar Köztársaság területén működő külföldi felsőoktatási intézmény részére – ha nemzetközi szerződés másképp nem rendelkezik – államilag támogatott hallgatói hely nem biztosítható.

A Magyar Köztársaság területén működő külföldi felsőoktatási intézmények kötelesek bejelentkezni és adatot szolgáltatni a felsőoktatás külön jogszabályban meghatározott információs rendszerének.

Elfogadást nyert a *harmadik országbeli állampolgárok magas szintű képzettséget igénylő munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről* szóló 2009/50/EK irányelv (2009. május 25.). Az irányelv célja az Európai Unió vonzóbbá tétele a magasan képzett harmadik országbeli munkavállalók számára. Speciális munkavállalói kategória a magas képzettséget igénylő munkaerőigény miatt.

Más irányelvekben meghatározott kategóriák mellett új kategória „a kék kártyával” rendelkezők köre. Nem EU-s állampolgárokról van szó, de oktatás és képzés tekintetében azokkal megegyező jogokat élveznek. Az irányelv magyar nyelven történő átültetésének határideje 2011. június 19.

Bővültek a magyar felsőoktatási intézményeknek a nemzetközi együttműködést érintő eljárásai is.

A felsőoktatás nyitását, nemzetközi kötődését kívánta erősíteni a *nemzetközi jellegű felsőoktatási intézményként való működés* szabályainak meghatározása. A felsőoktatási törvényt mó-

dosító 2009. évi LXXI. törvény alapján azok a legalább három éve állami elismeréssel rendelkező felsőoktatási intézmények működhetnek nemzetközi jellegű felsőoktatási intézményként, amelyek a felsőoktatási törvényben szereplő feltételek mindegyikének megfelelnek. Így alapító okiratuk nemzetközi jellegű felsőoktatási intézményként határozza meg őket, és a külföldi felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodás alapján az EGT-ről, illetve az OECD-ről szóló szerződésben részes államban hitelesített, továbbá külföldi felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodás alapján a szakok többségében a képzés idegen nyelven folyik és több olyan külföldi képzést folytat, amelyen az együttműködő külföldi felsőoktatási intézmény külföldi oklevelét állíthatja ki. Az intézmény fenntartója kezdeményezheti a regisztrációs központnál az intézmény működési engedélyének módosítását.

A felsőoktatási törvény külföldi és magyar felsőoktatási intézmény között létrejehető megállapodásra építve teszi lehetővé *külföldi képzési program indítását magyar felsőoktatási intézményben*. Az EGT-, illetve az OECD-szerződésben részes tagállamban akkreditált, vagy az adott állam által a felsőoktatási rendszerbe tartozónak már elismert alap-, mester- és doktori, illetve azzal egyenértékű magyarországi képzés indításakor a magyarországi intézményi akkreditációval rendelkező magyar felsőoktatási intézmény kérelmére a regisztrációs központ a MAB szakértői véleménye nélkül dönt a magyarországi képzés nyilvántartásba vételéről, a szakindításról.

A képzés indítására akkor kerülhet sor, ha a program abban az államban, ahonnan származik, az intézményt felsőoktatási intézménynek, az általa kiadott oklevelet pedig az ilyen felsőoktatási intézménynek megfelelő oklevélnek jogszerűen elismerik, és az elismerést hitelt érdemlően bizonyították, továbbá a magyar felsőoktatási intézmény a képzés magyarországi indításával nem sérti meg az adott ország, adott felsőoktatási intézményét megillető jogrendet.

Mindebből következően a magyar felsőoktatási intézmény részéről a képzés nyilvántartásba vételének kezdeményezésekor olyan, kvázi „átadó megállapodás” benyújtása szükséges, amely hitelt érdemlően bizonyítja a külföldi intézményi hozzájárulását a képzési program átadásához, valamint az intézmény és az oklevél elismerését abban az államban, ahonnan származik. Bizonyítania kell még az adott külföldi felsőoktatási intézmény támogató véleményét a magyar felsőoktatási intézményben kidolgozott tanterv tartalmáról és a képzés szakmai, személyi feltételeiről.

A *képzési program létesítését érintő változás*, hogy új alap- és mesterképzési szak akkreditációjánál a felsőoktatási intézmény, a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) szakértői véleményének kialakításához, külföldi szervezet (ENQA tagjaként működő) szakértőjének közreműködését kéri.

A felsőoktatási intézmények tevékenységénél ma már figyelembe kell venni a nemzetközi környezetet, az intézménynek részt kell vennie a felsőoktatást érintő folyamatokban.

A nemzetközi piacon ajánlólevél a közös gondolkodás a képzésben, az intézményi eladhatóság, és a hazai követelmények, körülmények összekapcsolása a nemzetközi kívánalmakkal. A szabályozási rendszer keretet biztosít, de a kérdés, hogy az intézmények mennyire tudnak élni a lehetőségekkel.

NEMZETKÖZIESÍTÉS, MOBILITÁS, KÖZÖS KÉPZÉSEK

KURUCZ KATALIN

Felsőoktatási és K+F csoportvezető

Tempus Közalapítvány

A nemzetköziesítés és a mobilitás kérdései számos alkalommal kerülnek elő a felsőoktatás fejlesztése kapcsán, de igazi súlyt még nem nyertek a stratégiakészítések során. Pedig egy potenciálisan rengeteg erkölcsi és anyagi előnnyel járó tevékenységről van szó, amelyet a magyar felsőoktatásnak jobban ki kellene aknáznia. Ennek alátámasztása érdekében ismertetek az alábbiakban néhány fontosabb adatot, amelyek a nemzetköziesítés külhoni és magyarországi aspektusát mutatják meg, valamint a szervezett programban utazó hallgatók jellemzőit, illetve a közös oklevélhez vezető programok eredményeit, a 2020-ra kitűzött 20%-os mobilitási arány elérésének lehetőségeit tárgyalva.

A NEMZETKÖZIESÍTÉS FORMÁI A FELŐOKTATÁSBAN

Bár a nemzetköziesítés szóról elsősorban a fizikai mobilitás jut eszünkbe, mégis, ez a tevékenység számos formát ölthet. Az OECD által 2008-ban közzétett kutatási jelentés (a magyar fordítás címe: *Felsőoktatás a tudástársadalomért*) alapján a felsőoktatás nemzetköziesítésének egyik igen jelentős módja a felsőoktatási rendszerek konvergenciája (így tehát a bolognai folyamat keretében a háromciklusú képzési rendszer bevezetése) és a nemzetközi elismerési intézkedések (mint pl. Európában az ECTS vagy az Oklevélmelléklet) bevezetése. Egy másik lehetséges módszer a felsőoktatás nemzetközivé tételére a tanulmányi programok tartalmának és módszereinek a nemzetközivé alakítása, amely magában foglalja a kampuszok nemzetközivé tételét vagy akár a programok interkulturális tartalmának erősítését. A módszerek közé tartozik az intézmények vagy programok mobilitása, amely öltheti pl. egy távoktatási kurzus, egy egyetem külföldi kampuszépítése, franchise kurzusok vagy közös diplomaprogramok kialakításának formáját is. A nemzetköziesítés leggyakoribb formája valóban az emberek (hallgatók és oktatók) mobilitása, amely az elmúlt 25 évben jelentősen fennállt. Míg 1975-ben a világon összesen 600 ezer hallgató utazott külföldre tanulni (akár részképzésre, akár diplomát szerezni), addig 2005-ben a számuk elérte a 2,7 millió főt⁹. A növekedés üteme is gyorsul. „*A piaci előrejelzések szerint a hallgatói mobilitás 2020 körül eléri a körülbelül 5,8 milliót (...), 2025-re pedig a 8 milliót*”¹⁰(...).” Ez a növekedés az OECD országokban gyorsabb, mint a hallgatói létszám növekedése. (OECD, 2008, p. 258).

⁹ OECD 2008, p. 258.

¹⁰ OECD 2008, p. 258.

Egy ilyen méretű növekedés kapcsán adódik a kérdés: mi motivál egyre több embert arra, hogy hónapokra vagy akár évekre külföldre menjen tanulni? És adódik a válasz is: a globalizáció erősödésével a felfelé irányuló társadalmi mobilitás igénye is mind több embert sarkall cselekvésre. A globális sikerkritériumoknak úgy tudnak megfelelni, ha részt vesznek a fizikai mobilitásban. De mi motiválja a célsország- vagy intézményválasztást? Az OECD idézett jelentése a hallgatói motivációkat az alábbiakban határozza meg.

Elsősorban a célsországban kínált oktatás, a megszerezhető oklevél (hallgató által vélt) minősége, és későbbi munkaerő-piaci értéke. Tudatosítani kell, hogy a hallgatók általában nem egy alapos statisztikai összehasonlítás alapján döntenek, hanem a saját személyes (vagy társaktól, médiából szerzett) benyomások alapján. Ezért nagyon fontos az, hogy egy ország vagy egyetem milyen képet alakít ki magáról és az okleveleiről a nyilvánosság előtt. Az oktatás hozzáférhetősége az adott országban szintén jelentős motivációs tényező a külföldi hallgatók számára. Nagyon sok országban az jelenti a külföldi tanulmányok elsődleges motivációját, hogy a hazai oktatási kínálat nem terjed ki egy-egy adott szakterületre, és a hallgató kénytelen külföldre menni az adott oklevelet megszerezni. (Számos ország segíti hallgatóit ösztöndíjprogramokkal a külföldi diplomaszerezésben a hiányszakmák területén, de nem bővíti a felsőoktatási rendszerét). Motivációs tényező még a tandíj összege (ár-érték arány), illetve az oktatás nyelve is – számos ország nyert már piaci részesedést a külföldi hallgatókból úgy, hogy nyelvi előkészítő kurzusokat szervezett a nála tanulni kívánó hallgatóknak (pl. Japán), vagy erősítette idegen nyelvű oktatási kínálatát (pl. Korea) vagy felhasználóbarát módon összesítette az országban idegen nyelven hallgatható szakokat (pl. Hollandia)¹¹. Fontos a külföldi hallgatók számára, hogy az adott országban gyakorolt vallás hasonló legyen az övéhez. Régebben visszatartó erő volt az otthon és a fogadó ország közötti nagy távolság, de az utazási költségek csökkenésével ez veszített a jelentőségéből. Ugyanakkor még mindig fontos, hogy informálisan milyen kapcsolatokat ápol a fogadó országgal a hallgató. Az utóbbi években előtérbe került a fogadó ország politikai stabilitása, valamint idegenrendészeti szabályozása, a külföldi hallgatókra érvényes bevándorlási szabályok, attitűdök minősége is. Mivel a külföldi hallgatók a legtöbb országban tandíjat fizetnek a tanulmányaikért, döntő tényező lehet a finanszírozás: a hallgató kaphat-e a családjától anyagi támogatást, hordozhatók-e a támogatások az egyes országok között (tanulmányi ösztöndíjak, hitelek), illetve van-e rész munkaidős munkavállalásra lehetőség a fogadó országban?

Az egyetemek világrangsorain az első egyharmadban szereplő egyetemek esetében a hallgatók pozicionális javakat vásárolnak a diplomaszerezéssel, ezért ezeknek az esetében a költségek általában kevésbé fontosak, hiszen a megszerzett diploma ára hamar megtérül a munkavállalás után. A 2. harmadba tartozó egyetemek esetében viszont érvényesülnek az ár-érték arány felsorolt kritériumai.

NÉHÁNY STATISZTIKAI ADAT

A legnagyobb fogadó ország a világon továbbra is az USA (2005-ben a nemzetközi hallgatók 22%-a ide ment tanulni), bár a részesedése csökken, és helyette teret nyernek pl. Franciaország (9%),

11 OECD 2008

Németország (10%), Ausztrália (6%)¹². Érdekes tendencia ugyanakkor, hogy a sokszor a nemzetközi oktatásexport „feltörekvő csodagyerekeként” emlegetett Ausztráliában csökken a beiratkozó külföldi hallgatók létszáma¹³.

Az erősen növekvő tendenciák ellenére az Eurostat és az Eurydice hálózat közös jelentése¹⁴ 2007-ben azt állapította meg, hogy továbbra is alacsony az európai hallgatói mobilitás aránya a teljes hallgatói létszámhoz viszonyítva (2004-ben átlagosan 2,2% volt). Magyarországról a hallgatók 1,5%-a ment külföldre tanulni a 2003/04-es tanévben¹⁵. (Megjegyzem, hogy ez az arány 1998/99-ben még 1,8% volt, ami lecsökkent az idézett 1,5%-ra – ennek az oka vélhetően a hallgatói létszám erőteljes növekedése volt, amelyet nem követett a mobilitási források hasonló bővülése). Európában általában a doktori hallgatók a legaktívabbak a mobilitás területén (átlagosan 7%-uk megy külföldre tanulni), ez azonban valószínűleg nem szervezett mobilitási programok keretében zajlik, mert ott nem képviselnek jelentős arányt. A Magyarországon ISCED 5 és ISCED 6 szintű képzésbe beiratkozott hallgatók mintegy 2,8%-a külföldi.¹⁶ A külföldi hallgatók aránya jelentősen magasabb ugyanakkor a doktori képzésben, mint a felsőoktatás ezt megelőző szintjein.

SZERVEZETT MOBILITÁSI PROGRAMOK

A mobilitási programokhoz köthetően igen látványos fejlesztések történtek a magyar felsőoktatási intézményekben az elmúlt évtized során. Növekedésük oda vezetett, hogy már 50 felsőoktatási intézményben van felelőse a nemzetközi kapcsolatoknak. Bár ők kezdetben „csak” az Erasmus irodát működtették, 10 év alatt komplett pályázati irodákká fejlődtek, amelyek sokszor a teljes intézményi pályázatírási feladatkört ellátják. Ez a feladatkör számos helyen kapcsolódik a kötelező szakmai gyakorlatok szervezéséhez, a vállalkozásokkal történő kapcsolatépítéshez, az öregdiák-hálózathoz vagy más hallgatói szolgáltatásokhoz.

A mobilitási programok hatása, hogy mára ötven magyar egyetem¹⁷ négyezer EU-beli kapcsolatot működtet. 1998–2008 között 25 ezer hallgató utazott ki ösztöndíjjal Magyarországról, és több mint 10 ezer hallgató jött hozzánk tanulni. Erre az Erasmus az elmúlt évtizedben 52 M€-t fordított, azaz évente átlagosan 1,5–2 milliárd forintot.

Az Erasmus-ban az Európán belüli mobilitás növekedése évi 8%-ról 2%-ra csökkent – mi mégis azon kevés európai ország közé tartozunk, ahol növekszik az utazási kedv. Ez rámutat arra, hogy az EU új tagállamaiban a hallgatók törekednek nemzetközi tapasztalatokat szerezni, hiszen így hatékonyan tudják fejleszteni későbbi gazdasági kapcsolataikat, nyelvtudásukat, szélesíteni látókörüket.

12 A legnagyobb fogadóországokat Berács József tanulmánya sorolja fel.

13 OECD 2008

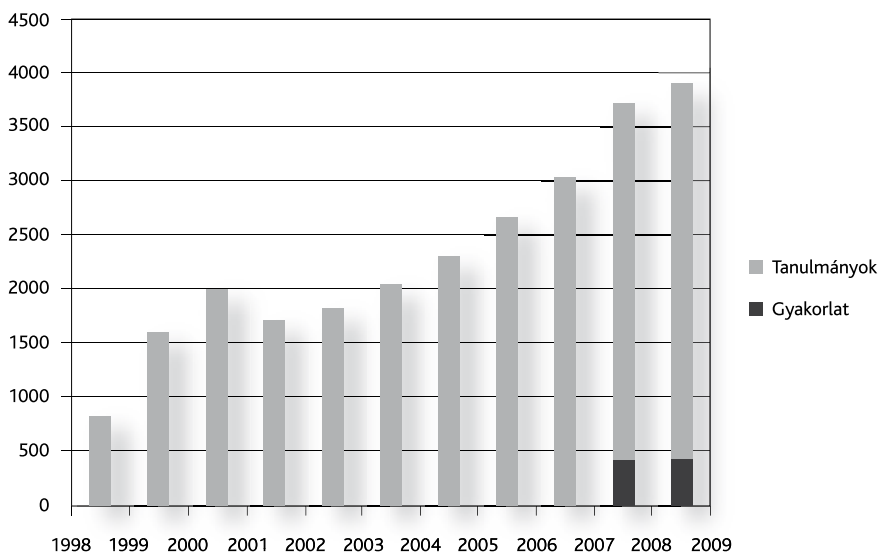
14 Eurydice, 2007, p. 130.; (A korábban említett OECD kutatásban Magyarország nem vett részt, ezért nem szerepelnek benne az országra vonatkozó adatok. Az Eurydice jelentései viszont lefedik a 27 EU-országokat, és az EFTA- és a társult országokat, és nem csak a szervezett programokat tartalmazzák.)

15 Eurydice, 2007, p. 130.

16 Eurydice 2007.; p. 136. Figure E3: Percentage of students in tertiary education (ISCED 5A, 5B and 6) who have had prior education or been formerly resident in another country, 2003/04

17 Egyetem alatt mindvégig felsőoktatási intézményt értek.

1. ábra: A Magyarországról kiutazó Erasmus hallgatók száma 1998–2008

Az alábbi táblázat¹⁸ összehasonlítást ad Magyarország és néhány hozzánk hasonló paraméterekkel rendelkező ország teljesítménye között a 2007/2008-as tanévben.

1. táblázat Néhány EU-ország

Ország	Hallgatói létszám	Erasmus kiutazó hallgatók száma	Az Erasmus hallgatók aránya a hallgatói létszámmhoz	Erasmus keret (€)	Átlagos tartózkodás (hó)	Átlag-ösztöndíj (€)
Belgium	393.000	5.378	1,37%	8.603.998	5,0	319
Cseh Köztársaság	362.000	5.587	1,54%	7.199.704	6,1	211
Magyarország	431.000	3.752	0,87%	7.343.811	4,9	399
Portugália	366.000	4.753	1,3%	9.514.236	5,7	351

¹⁸ Az adatok forrása az Európai Bizottság honlapja: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/0708/annex.pdf>

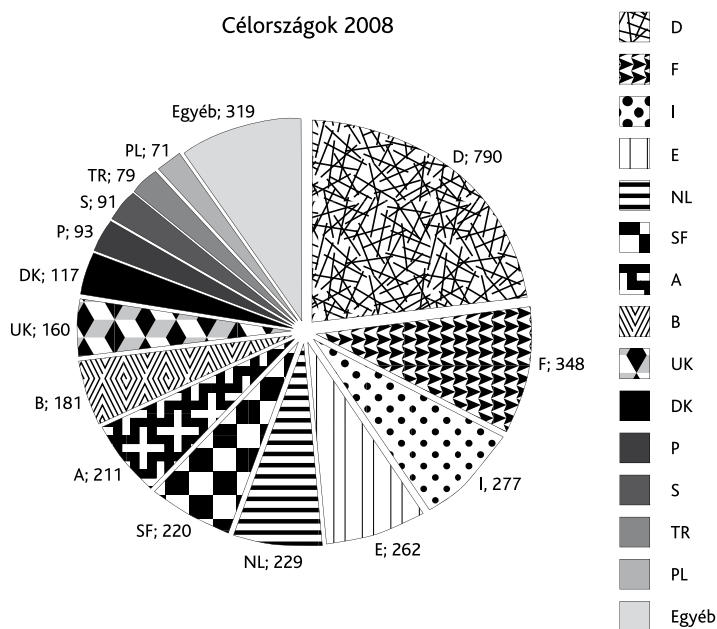
A Cseh Köztársaság 2001/2002-ben még pontosan ugyanannyi (2001) főt küldött Erasmus-szal, mint Magyarország, mára azonban a kiutazók növekedési üteme abszolút értékben is jelentősen meghaladja a magyar növekedést. Ennek egyik elsődleges oka az lehet, hogy a 7 millió euró körüli éves Erasmus támogatást, amelyet a Cseh Köztársaság az EU-tól kap, a cseh állam minden évben megduplázza (ez az EU-s adatokban természetesen nem szerepel, de közvetve mégis érezteti a hatását, hiszen az adott országra vetített támogatás kalkulációjára használt képlet egyik tényezője a múltbéli teljesítmény, azaz a kimenő hallgatók létszáma).

A különbséget indokolhatja az átlagos ösztöndíjak eltérése is az egyes országokban – jó látható, hogy ez a Magyarországról kimenő hallgatók esetében a legmagasabb (majdnem a kétszerese a csehekének).

De hová és milyen szakirányon utaznak a legszívesebben a hallgatóink?

A legnépszerűbb országok sorát minden évben Németország, Franciaország, Olaszország és Finnország vezetik. Érdekes felhívni a hallgatók figyelmét a környező országokra is, hiszen Közép-Európa sokkal több hallgatót tudna fogadni és minden ország érdekelt a beutazó hallgatók számának növekedésében. (Ugyanígy a bejövő mobilitás ösztönzésénél is érdemes lenne a környező országokra koncentrálnunk, és onnan bevonítani jelentős számú hallgatót.)

2. ábra: A legnépszerűbb célországokba kiutazó Erasmus hallgatók létszáma, 2008/09¹⁹

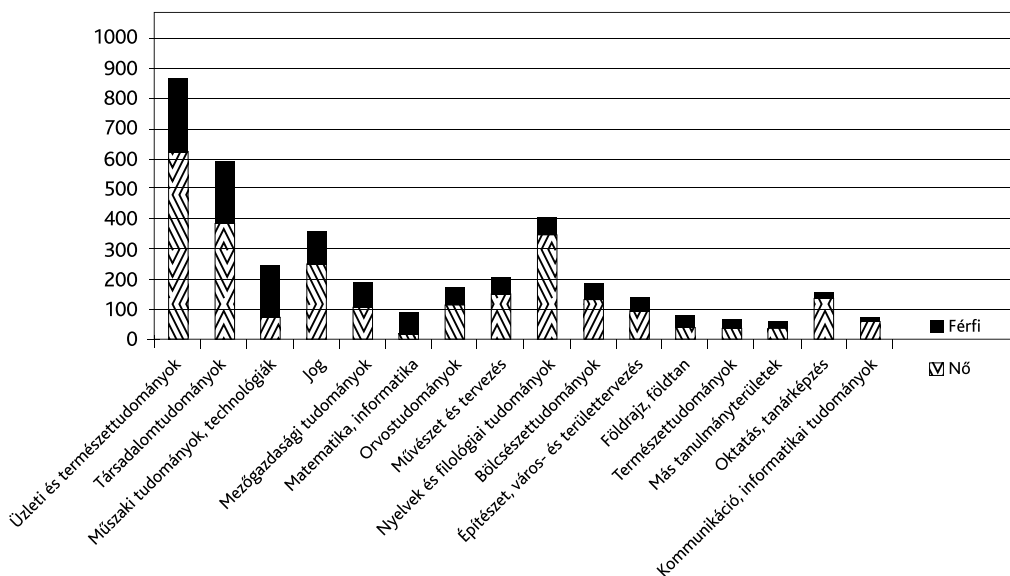

¹⁹ Forrás: Tempus Közalapítvány

²⁰ Az Erasmus programban az EU által használt képzési terület-felosztást használjuk, amely nem egyezik meg teljesen a képzési területek magyar felosztásával.

Az üzleti- és menedzsmenttudományok képzési területen²⁰ utaznak ki a legtöbben, többségükben nők, de a társadalomtudományi, illetve a nyelvi és filológiai terület is jelentős arányt képvisel. Talán nem meglepő módon egyedül a műszaki tudományok és technológia, illetve a matematika és informatika területén utazik ki több férfi, mint nő. Bár a kiutazók nemi megoszlása valószínűleg megfelel az adott képzési területen tanulók arányainak, mégis érdekes megjegyezni, hogy évek óta rendszeresen több nő veszi igénybe az Erasmus ösztöndíjakat, mint férfi.²¹ A külföldi szakmai gyakorlaton részt vevő hallgatók képzési terület szerinti eloszlása különbözik a tanulmányi céllal kiutazók hasonló eloszlásától. A hallgatók szakmai gyakorlatra jellemzően az üzleti- és menedzsmenttudományok, a műszaki tudományok és technológia, orvostudományok és a társadalomtudományok területéről utaznak ki, ezek az összes szakmai gyakorlat több mint felét teszik ki. A műszaki tudományok és a matematika területeiről utazik ki arányosan több férfi, de minden más területen nők utaznak ki nagyobb számban szakmai gyakorlatot végezni.

3. ábra: A legnépszerűbb képzési területek az Erasmus hallgatók körében, 2008/09²²

21 Ennek okát jelenleg csak találgatni tudjuk (pl. A nőknek jobb nyelvtudása? A férfiak kötetlen keretekben is bátrabban utaznak külföldre? A férfiak munkavállalás mellett tanulnak? Esetleg a férfiak kevésbé jól teljesítenek a tanulmányaik során, ezért kisebb eséllyel pályáznak Erasmus-ra?). Mégis, mire következtethetünk abból, hogy a kiutazók körében sokszor markánsabban több a nő, aki a saját munkaerő-piaci értékét javító külföldi tanulmányokat végzett, a munkaerőpiacon viszont a hierarchiák magasabb szintjein – Magyarországon legalábbis – sokkal több férfit találunk? Számos, a nemek közötti esélyegyenlőséghez kapcsolódó kérdés merül itt fel, de ez nem ennek az írásnak a tárgya. Zárásként megjegyzem, hogy a fenti arányok igazak a Magyarországra irányuló mobilitásra is: az Eurydice 2007-es jelentése is kiemeli, hogy kizárólag Cipruson, az Egyesült Királyságban és Magyarországon több a külföldi származású hallgatók között – ISCED 5A és 6 szinteken – a nő, mint férfi, a többi vizsgált 28 országhoz képest! (Eurydice 2007., Figure E4: Percentage of students in tertiary education [ISCED 5A and ISCED 6], who have had prior education or been formerly resident in another country, by sex, 2003/04).

22 Forrás: Tempus Közalapítvány

KÖZÖS KÉPZÉSEK, STRATÉGIAI IRÁNYOK

Az Erasmus úttörő szerepet játszott az együttműködést támogató erőforrások és szervezet kialakításában, a hallgatók szerepének a változásában, és az ellenőrizhető döntéshozatali rendszer jó gyakorlatainak terjedésében. Meghonosodtak a mobilitást támogató eszközök mint az Oklevélmelléklet, ECTS, stb. Ezek eleinte „csupán” a nemzetközi mobilitás eszközeként működtek, de később intézményi és rendszerszintű hatásokat váltottak ki, hozzájárulva a bolognai folyamat céljaihoz is.

A nemzetközi kapcsolatépítés a bolognai folyamatnak, illetve e szellemiség terjedésének az alappillére. A képzési rendszerek átláthatósága, a szakmai együttműködések, amelyek a tartalom és a szerkezetek harmonizációjához illetve közös oklevelek kibocsátásához vezettek, az oklevelek nemzetközi elismerése, az európai dimenzió megtöltése tartalommal, a felsőoktatás minőségének javítása olyan célok, amelyek szükségességét aláhúzza a nemzetközi mobilitásban részt vevő hallgatók milliós tömege. Ehhez szükség volt az olyan európai kezdeményezésekre, amelyek együttfejlődtek a bolognai folyamattal, mint pl. az Erasmusra. Miután mára – a törvényi szabályozásnak megfelelően – a mobilitással kapcsolatos eszközök beépültek a magyar egyetemek rutinjába, előtérbe kerülnek (sokszor megint a mobilitási problémák okán) a szerkezetben és az eszközökön túl, a minőségfejlesztés irányába vivő célok. Ezek, többek között, a méltányos hozzáférés, a hallgatók társadalmi-gazdasági helyzetének figyelembe vétele, a nemzetköziesítés, a mobilitás főszabállyá tétele, az üzleti és az akadémiai világ együttműködése, a végzősök foglalkoztathatósága, illetve a magyar felsőoktatás helye a világ felsőoktatási rendszerei körében.

Ez utóbbi vonatkozásokban, a mobilitás minőségében jelent új dimenziót a 2004-ben indult Erasmus Mundus program, amely Európa egyetemeit támogatja abban, hogy kiváló közös mester- és doktori képzéseket és jelentős ösztöndíjakat nyújtsanak a kiválasztott tehetséges hallgatók részére. A program már lezárult első négy évének eredményei azt mutatják²³, hogy a munkaerő-piaci és karrierlehetőségeket tekintve az Erasmus Mundus jelentős hatást gyakorol az ösztöndíjasokra, és az intézményekre egyaránt. Arra a kérdésre, hogy a program hatása melyik területen volt a legjelentősebb, a friss Mundus-diplomások a legtöbben (43%) a karrierlehetőségeik bővülését említették meg (a szakértelmen kívül). A végzetek elhelyezkedési arányai kiemelkedők a mobilitásban nem részt vevőkhöz képest (79% rendelkezik munkahellyel vagy folytat PhD-tanulmányokat), az elsőéves hallgatók tanulmányaik előtti és a végzetek bérszínvonala között 2-4-szeres a különbség, miközben jelentősen elégedettebbek a munkahelyükkel és a munkakörükkkel. De páratlan lehetőséget rejt a program az intézmények számára is: az egyik magyar egyetemet például nem utolsó sorban az Erasmus Mundus képzése „repítette” a *Zeit* ranglistájának 5. helyére²⁴, miközben a 4–7. helyen is ugyanennek az EM konzorciumnak a tagjai állnak.

A közeljövőben az európai és a magyar felsőoktatás a világban elfoglalt helyére (is) irányul a figyelem. Észrevehető, hogy nehéz elválasztani a Bolognával kapcsolatos fejlesztéseket a hallgatói mobilitással kapcsolatosaktól – mutatja ezt a Leuveni Nyilatkozatban szereplő célkitűzés is, amely szerint a végzősök 20%-ának kell részt vennie mobilitásban 2020-ra az Európai Felsőoktatási Tér-

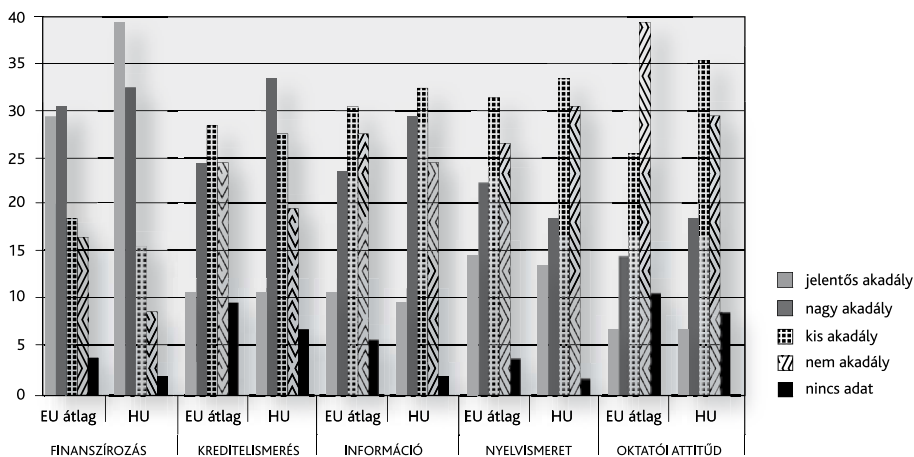
23 A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának; Jelentés a 2004–2008-as Erasmus Mundus program utólagos értékeléséről; Brüsszel 2009.12.22.

24 http://eduline.hu/hirek/20091125_21552_die_zeit_rangsor_corvinus_becsi_egy.asp

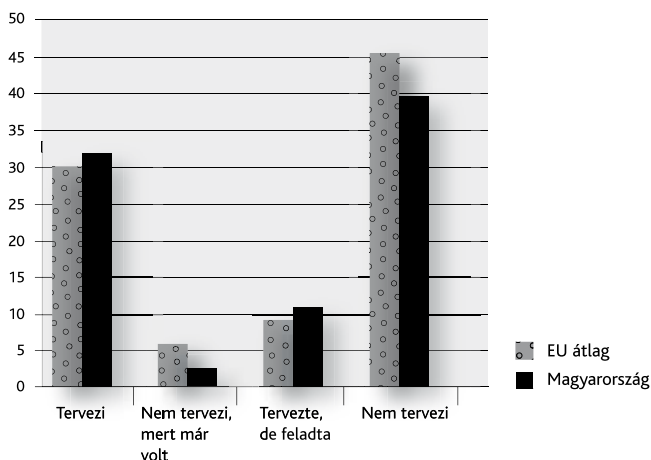
ségben. Nem is feltétlenül érdemes elválasztani ezeket egymástól, hiszen a mobilitás és a bolognai folyamat egymást erősítve „húzzák” az európai felsőoktatási térséget abba az irányba, ahol a legjobban meg tud felelni a globalizálódó felsőoktatás előtt álló kihívásoknak.

A mobilitásra vonatkozó magyar statisztika elmarad az európai átlagtól, ezt feljebb már bemutattuk. Érdekes külön beszélni a kiutazó és a beérkező hallgatókról. Bár évről-évre növekszik a mobilitásban részt vevő hallgatók aránya, a leuveni 20%-os célt nem érhetjük el átgondolt, összehangolt stratégia nélkül. Jelenleg is számos akadály tornyosul a kiutazó hallgatók előtt: az Eurobarometer 2009-es felmérése szerint a magyar hallgatók a mobilitás finanszírozási oldalát és a külföldön végzett kurzusok elismerését tartják a legjelentősebb akadálnak, miközben a mobilitási igény bőven meghaladja a 20%-ot.

4. ábra: A mobilitás akadályai az európai és a magyar hallgatók szerint, 2009²⁵

5. ábra: A mobilitás iránti igény az európai és a magyar hallgatók körében, Eurobarometer, 2009²⁶

²⁵ Eurobarometer Flash 260.: pp. 29–32.

²⁶ Eurobarometer Flash 260.

A mobilitás finanszírozási hátterét jelenleg nagyrészt európai források és a hallgatók (és szülei) önrésze adja, kisebb részét pedig a költségvetési és intézményi kiegészítések. Távol állunk például sajnos a spanyol vagy a cseh modelltől, amelyekben nemcsak, hogy az állam egészíti ki jelentős támogatással az európai Erasmus költségvetést, hanem önkormányzatok és az egyes intézmények is hozzájárulnak a mobilitás finanszírozásához²⁷. Hasonlóképpen hiányzik nálunk a mobilitásban a cégek, vállalkozások részvétele.

Gondoljunk bele más szemszögből is: mit jelent a 20%-os cél a gyakorlatban? Azt, hogy évente majdnem egy évfolyamnyi hallgató hosszabb-rövidebb ideig nem tartózkodik majd a magyar egyetemén, és kreditjeinek egy jelentős részét külföldön szerzi meg. Ez a demográfiai trendek mellett felveti a Magyarországra érkező hallgatók problémáját is. A régió országaihoz hasonlóan azzal küzdünk, hogy több hallgatót „exportálunk”, mint importálunk. A beérkező hallgatók száma természetesen szorosan összefügg a nemzetköziesedéssel, de a nálunk tanuló hallgatók jelentős hányada határon túli magyar, ami szintén nem „kényszeríti” az egyetemeket a nemzetköziesítést erősítő változtatások bevezetésére. A BCE Nemzetközi Felsőoktatási Kutató Központ 2009-es kutatása²⁸ megállapította, hogy az intézményfejlesztési tervek először „kényszerítették” az egyetemeket, hogy átgondolják az ide vágó céljait. Többségük a jövője zálogaként tekint a nemzetköziesedésre, a mobilitásra. Ugyanakkor láthatóan hiányoznak a tervek mögül a „kemény” adatok, a költségvetési tételek ugyanúgy, ahogy a kormányzati elköteleződés is. Gyakran tapasztalható, hogy a magyar egyetemek sikeresek az uniós programokban, de a közösségi támogatás lejártával, más támogatás híján az új módszerek, gyakorlatok használata nem fenntartható, a működésbe nem épül be az új eljárás: nem tudnak az intézmények eltérni a kitaposott régi úttól.

Az itt felvetett szempontok természetesen a teljes képnek csak egy részét fedik le, és ekkora terjedelemben nem is vállalkoznék mélyebb elemzésre. Az azonban világossá vált számomra az adatok és problémák összegyűjtése során, hogy erősíteniünk kell a Magyarországra vonatkozó adatok gyűjtését és elérhetőségét, mégpedig úgy, hogy a teljesítményünk a nemzetköziesítés terén is összehasonlítható legyen más EU-s vagy OECD-országokkal. Emellett a nemzetközi jó példák alapján, de azokat speciálisan a magyar helyzetre alakítva és ésszerű módon felhasználva ki kell alakítanunk egy nemzetköziesítési stratégiát a felsőoktatásban és a K+F-szférában. Hangsúlyozom, hogy nem mobilitási stratégiára van szükségünk, hiszen a mobilitás a nemzetköziesítésnek csak egy szelete. Ráadásul, Magyarország inkább exportál, mint importál a mobilitásban, pedig az – akár hálózatos jellegű – egyensúlyi állapot volna az ideális. A nemzetköziesítési stratégia kialakításába be kell vonni a kormányzati szervek mellett a felsőoktatásban és kutatás-fejlesztésben érdekelt szervezeteket, intézményeket, legfőképpen az egyetemeket, a hallgatókat és oktatókat. Feltétlenül fontos lenne, hogy élő kapcsolatot kialakítani a Strukturális Alapok forrásait tervező és kezelő szervezetekkel, hiszen számos országban ezek biztosítják a finanszírozás egy részét – ez nálunk is megvalósítható lenne kelő „érzékenyítéssel” és tervezéssel. Mindezekhez természetesen csatasorba kell állítanunk a meglévő és a még szükséges erőforrásokat is (az anyagi erőforrások mellett az elkötelezett és kellően felké-

27 Pozitívum, és a megállapításra egy új keletű ellenpélda a „Mobilitás” elnevezésű program, amely 2009-ben indult Magyarországon, és a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal hirdeti meg Magyarországról kiutazni kívánó vagy ide bejövő kutatók számára, részben magyar állami forrásból, részben az Európai Uniótól sikerrel megpályázott önrészből.

28 Berács József – Hubert József – Nagy Gábor: A nemzetköziesedés folyamata a magyar felsőoktatásban; Budapesti Corvinus Egyetem, NFKK; Tempus Közalapítvány 2009.

szült, világos célokkal egyetértő emberi erőforrások is szükségesek), azért, hogy elérjük a bolognai országok, köztük Magyarország által közösen kitűzött 20%-os mobilitási arányt 2020-ra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Key Data on Higher Education in Europe. 2007 Edition; Eurydice, ECSC-EC-EAEC, Brussels; Luxembourg, 2007

Letöltve innen: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/088EN.pdf

BERÁCS JÓZSEF – HUBERT JÓZSEF – NAGY GÁBOR: A nemzetköziesedés folyamata a magyar felsőoktatásban. *Budapesti Corvinus Egyetem, NFKK; Tempus Közalapítvány 2009*

Eurobarometer Flash 260.: Students and higher education reform, Survey among students in higher education institutions, in the EU Member States, Croatia, Iceland, Norway and Turkey; Special Target Survey; pp. 29–32., Európai Bizottság, 2009. március; letöltve innen: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_260_en.pdf

Az Európai Bizottság honlapján található Erasmus statisztikák; Letöltve innen: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/0708/annex.pdf>

PAULO SANTIAGO, KARIN TREMBLAY, ESTRE BASRI és ELENA ARNAL: Felsőoktatás a tudástársadalomért, 2. kötet. *Nemzetköziesítés fejezet, OECD 2008 (Magyar fordítás: Tempus Közalapítvány, 2008)*

Leuveni Nyilatkozat; letöltve innen: <http://www.okm.gov.hu/felsooktatas/bolognai-folyamat/bolognai-folyamat>

A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának; Jelentés a 2004–2008-as Erasmus Mundus program utólagos értékeléséről; Brüsszel 2009.12.22.

Ex-post evaluation of Erasmus Mundus; A final report to DG Education and Culture; 15 July 2009; ECOTEC – ECORYS Group; Team Leader: Simon Roy

A MAGYAR BIZONYÍTVÁNYOK ÉS OKLEVELEK KÜLFÖLDI ELISMERÉSE A GYAKORLATBAN

DR. MÉSZÁROS GÁBOR

főosztályvezető

Oktatási Hivatal, Magyar Ekvivalencia
és Információs Központ

Napjainkban egyre többen szándékoznak külföldön tanulni vagy munkát vállalni magyar végzettségük, képzettségük alapján. Ahhoz azonban, hogy ezt megtehessek, Magyarországon szerzett képesítésüket az adott országban el kell ismertetniük.

Az elismerési eljárás két nagy csoportját érdemes megkülönböztetni: a továbbtanulási célú elismerést és a szakma gyakorlása (munkavállalás) céljából történő elismerést.

A továbbtanulási célú elismerés akkor válik szükségessé, ha valaki külföldön a magyar bizonyítványával vagy oklevelével a Magyarországon megszerzett végzettségére épülő képzésre kíván jelentkezni, vagy Magyarországon megkezdett és be nem fejezett tanulmányait külföldön szeretné folytatni. A továbbtanulási célú elismerést a jelentkezőnek rendszerint attól az oktatási intézménytől kell kérnie, amelyben tanulni kíván. Az intézmények főszabályként saját hatáskörben dönthetnek az elismerésről vagy a résztanulmányok beszámításáról.

Más a helyzet, ha munkavállalás céljából utazik valaki külföldre, elsősorban az Európai Unió valamely tagállamába vagy az oklevelek és bizonyítványok kölcsönös elismerése tekintetében az Európai Unió tagállamaival azonos megítélés alá eső országba (a továbbiakban: Európai Unió). Ebben az esetben először is arról érdemes tájékozódnia az embernek, hogy az adott tevékenység, amelyet végezni szeretne, szabályozott szakmának, szabályozott tevékenységnek minősül-e az adott országban. Az európai közösségi jog értelmében az a szakma (tevékenység) minősül szabályozottnak, amelynek folytatását az adott ország bizonyos végzettség, képzettség meglétéhez köti. Minden ország maga határozza meg, hogy mely szakmák gyakorlását szabályozza a fenti módon. Ebből következik, hogy a szabályozott szakmák köre országonként változik, ezért országonként kell tájékozódni arról, hogy szabályozott-e az adott szakma az adott országban. Ha nem szabályozott szakma gyakorlásáról van szó, akkor rendszerint a munkáltató dönti el, hogy az adott képesítést megfelelőnek találja-e az ellátandó munkához. Szabályozott szakma esetében azonban az elismerést az adott országban erre kijelölt, illetékes hatóság végezheti csak el.

Az elismeréshez benyújtandó okiratokról mindenkor a külföldi illetékes hatóságnál célszerű tájékozódni. Van azonban néhány olyan, Magyarországon beszerezhető igazolás, amelyet esetenként a külföldi hatóság kifejezetten kér is benyújtani, más esetben ugyan nem kéri, de benyújtásával a kérelmező többletinformációhoz juttathatja az elismerést végzőt, így segítve elő képesítése, szakmai gyakorlata külföldi elismerését. A továbbiakban ezekről, az elismerést segítő dokumentumokról lesz röviden szó.

Az Europass-dokumentumok²⁹ közé tartozó bizonyítvány-kiegészítő³⁰ inkább a munkavállalási célú elismerést segítheti, míg az oklevélmelléklet³¹ elsősorban a továbbtanulási célú elismerést kérők számára hasznos, bár viszonylag frissen végzettek esetében a munkavállalás céljából történő elismeréskor is jól használható lehet.

A fentiekén kívül a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény értelmében lehetőség van a magyar bizonyítványokról, oklevelekről és szakmai gyakorlatról ún. hatósági bizonyítványt kiállítani. A hatósági bizonyítvány kiállítására jogosult magyar hatóságokat jogszabály jelöli ki. Főszabályként az Oktatási Hivatal Magyar Ekvivalencia és Információs Központja³² illetékes kérelemre a magyar bizonyítványokról és oklevelekről – az egészségügyi képesítéseket tanúsítók, valamint az okleveles építésmérnök és okleveles építésztervező művész szakképzettséget tanúsítók kivételével – hatósági bizonyítványt kiállítani, valamint az alap- vagy középfokú végzettséghez kapcsolódó szakképesítések esetében – az egészségügyiek kivételével – a szakmai gyakorlatról, továbbá a szakmai tevékenység folytatására való jogosultságról hatósági bizonyítványt kiállítani. Az Oktatási Hivatal Magyar Ekvivalencia és Információs Központja a hatósági bizonyítványokat magyar nyelven állítja ki.

A hatósági bizonyítványok tartalmuk szerint többfélék lehetnek, s tapasztalatom szerint elsősorban az Európai Unióban történő munkavállalási célú elismerést segíthetik elő.

A bizonyítványokról és oklevelekről szóló hatósági bizonyítvány azt igazolja, hogy a bizonyítványt vagy az oklevelet hazai oktatási intézmény állította ki, továbbá igazolja a bizonyítvány vagy az oklevél által tanúsított végzettségi szintet, szakképesítést vagy szakképzettséget, valamint – pedagógus oklevelek esetében – főszabályként azt is, hogy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 17. §-a alapján az oklevél milyen évfolyamokon, milyen tantárgyak tanítására jogosítja tulajdonosát.

Amennyiben a kérelmező bizonyítványát, oklevelét az Európai Unióban kívánja elismertetni, a hatósági bizonyítvány azt is tartalmazza, hogy a képesítést tanúsító okirat a szakmai képesítések elismeréséről szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2005/36/EK irányelve 11. cikkének a), b), c), d) vagy e) pontja szerinti okiratnak minősül-e.

Ha a szabályozott szakmához tartozó szakmai tevékenység részben azonos vagy összetéveszthető egy másik szabályozott szakmához tartozó szakmai tevékenységgel, a hatósági bizonyítvány kimondhatja, hogy az oklevél vagy a bizonyítvány mely szabályozott szakma vagy mely szabályozott szakmai tevékenység gyakorlására nem jogosít Magyarországon.

Amennyiben az adott szakképzettség Magyarországon nem minősül szabályozott szakmának, de a képzés maga szabályozott volt, a hatósági bizonyítvány megjelöli azt a jogszabályt, amely az adott képzést szabályozza, valamint a képzés célját is.

A szakmai gyakorlatról kiállított hatósági bizonyítvány azt igazolja, hogy a kérelmező valamely szakmát Magyarországon ténylegesen és jogszerűen gyakorolta, illetve amennyiben ezt a szakmát gazdálkodó szervezet vezetőjeként vagy egyéni vállalkozóként gyakorolta, akkor ezt is igazolja. A

29 www.europass.hu

30 <http://nrk.nsz.hu>

31 www.okm.gov.hu/oklevelmelleklet

32 www.ekvivalencia.hu

szakmai gyakorlatról szóló hatósági bizonyítvány rendszerint azt is tanúsítja, hogy az adott tevékenység gyakorlására felkészítő, államilag elismert oktatási intézmény vagy szakmai szervezet által kiállított, szakképesítést tanúsító bizonyítvány vagy mesterlevél érvényes. Tartalmazza továbbá a képzés jogszabályban előírt időtartamát és a képzés megkezdésének előfeltételeit, valamint azt, hogy a bizonyítvány milyen szakmai tevékenység gyakorlására jogosít.

A tartalma szerint ún. konformitási igazolásnak minősülő hatósági bizonyítvány azt igazolja, hogy az állatorvos, az általános orvos, az építész, a fogorvos, a gyógyszerész, valamint az ápoló és a szülésznő képzettséget tanúsító oklevél, illetve bizonyítvány szakmai és vizsgakövetelményei, illetve képesítési követelményei összhangban állnak az európai közösségi jog által meghatározott minimális képzési követelményekkel. Az Európai Unióban való munkavállalás esetén lehet rá szükség.

Az ún. határon átnyúló szolgáltatás nyújtása esetén használható fel az olyan tartalmú hatósági bizonyítvány, amely azt igazolja, hogy a kérelmező jogosult az adott szakmai tevékenység folytatására Magyarországon.

Tapasztalatom szerint a fenti hatósági bizonyítványokkal egyszerűbbé, bizonyos szakmák, illetve elismerési fajták esetében akár automatikussá válik az elismerés külföldön. Az Oktatási Hivatal Magyar Ekvivalencia és Információs Központja által kérelemre kiállított hatósági bizonyítványok száma az elmúlt években jelentősen nőtt. Ez is jelzi, hogy egyre többen érzik úgy, a hatósági bizonyítvány, az abban foglaltak segítik képesítésük külföldi elismerését.

A SPANYOL–BELGA–MAGYAR EU-ELNÖKSÉGI TRIÓ PROGRAMJA, ÉS A 2011-ES MAGYAR ELNÖKSÉG PRIORITÁSAI

LOBODA ZOLTÁN

főosztályvezető

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Magyarország Spanyolországgal és Belgiummal triót alkotva 2010. január 1-jétől veszi át az Európai Unió Tanácsának elnökségét. Hazánk 2011. január 1. és június 30. között tölti be ezt a tisztséget. Az elnökségi feladatok ellátása különleges kihívás és egyben lehetőség az ország számára, melynek keretében kiemelkedő szerepe van a Kormánynak és a központi közigazgatásnak. Az elnökségi feladatoknak központi eleme lesz, hogy Magyarország szervezi majd az EU magas szintű találkozóit: ezek egyrészt a tagállamok állam- és kormányfőinek találkozóit jelentik (Európai Tanács ülései), másrészt pedig az Európai Unió Tanácsa különböző, szakminiszterekből álló formációinak üléseit. Az ezekkel az ülésekkel járó elnöki feladatokat is Magyarország látja el az Elnökség ideje alatt.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) számára ez utóbbi jelenti a legnagyobb feladatot, hiszen a tárca vezetője elnököl majd az Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Tanács ülésein. A tanácsüléseket komoly előkészítő munka előzi meg (tanácsai munkacsoportok: Oktatási Bizottság és Kulturális Ügyek Bizottsága), amelyeket az ún. elnökségi stáb készít elő, és annak vezetője tölti be az elnöki funkciót.

A csoportos elnökség keretében szorosan együttműködik a három tagország, a felkészülés során együtt alakítják ki az Unió tizenhét hónapos programját, együtt törekszenek a célkitűzések megvalósítására, a feladatok elvégzésére. 2009. június végére elkészült a trió operatív programjának első munkaváltozata, amelyet a trió elnökségek történetében első ízben közösen készített el a triót alkotó három ország.

A csoportos elnökségi program konkrétabb feladatokra történő lebontása érdekében mindhárom tagország önálló féléves elnökségi programot készít. A féléves terv illeszkedik az Unió általános célkitűzéseire, prioritásaihoz, folyamataihoz, külső kapcsolataihoz, követi az Európai Bizottság jogalkotási- és munkatervében foglaltakat, megfogalmazza az adott tagország félév során elérni kívánt saját céljait. A magyar elnökségi program 2011. január 1-től lesz nyilvános és hivatalosan idézhető. Az egyes tárcák programjának nem elég csupán illeszkednie, hanem hozzá is kell járulnia a magyar elnökség céljainak megvalósulásához.

A Külügyminisztérium 2008. júniusi felkérése után megkezdődött a magyar EU-elnökségi program lehetséges tartalmának felmérése. Ennek keretében az oktatás és a kultúra területén összegyűjtöttük azokat az uniós folyamatokat, amelyek feladatokat adnak a trió elnökségi időszakában, de különösen a magyar elnökség ideje alatt. A lehetséges témák és feladatok listájáról tájékoztatást kapott az Európai Unió Koordinációs Bizottság (EUKB) és a miniszteri értekezlet. Az ez alapján kidolgozott trió elnökségi program munkaváltozata 2009 júniusára elkészült. Az elnökségi program

meghatározza az elnökségi félév Tanács üléseinek napirendjét is, így a soros elnökséget vivő tagállam lényegesen befolyásolhatja az Európai Unió döntéshozatalát.

A soros elnökség munkáját és a Tanácsüléseken előterjesztett dokumentumok tartalmát elsősorban a hosszú távú európai folyamatok határozzák meg az oktatás és kultúra terén is. Az átfogó folyamatokhoz kapcsolódó feladatokat munkatervek rögzítik, melyek alapján az Európai Bizottság elkészíti vonatkozó közleményét, amelyet az éppen soros elnökség megtárgyal. A soros elnökség munkájának fontos része továbbá a Tanács felkérésére előterjesztett bizottsági dokumentumok (pl. határozati javaslat) tanácsi vitájának levezetése és a tervezetek elfogadtatása.

Ezek a jórészt determinált feladatokon túlmenően lehetőség van önálló elnökségi prioritások képviselésére is, amelyek karakteres, önálló megjelenést biztosíthatnak az adott országnak az európai szinten és hosszabb távú folyamatokat is elindíthatnak. E prioritások és a hozzájuk kapcsolódó rendezvények, dokumentumok szintén kapcsolódnak az átfogó európai folyamatokhoz és valós, európai szintű problémákat tárgyalnak.

A magyar elnökségi programterv az oktatás és képzés terén előtérbe javasolja helyezni az *aktív állampolgárság*, a 21. századi iskolák koncepciója mentén a *hatékony iskolavezetés* szerepét, a *tehetséggondozás*, a *többs nyelvűség* terén elért eredményeket. A felsőoktatás terén tovább kívánjuk vinni a spanyol elnökség által is prioritásként kezelt *szociális dimenzió* témáját, továbbá kiemelt figyelmet tervezünk szentelni a *felsőoktatás modernizációja napirend* (felsőoktatás vonzóna tétele, finanszírozás, kormányzás) és a *bolognai folyamat közelítésére*, a *felsőoktatási intézmények diverzifikációjára*, valamint a jól működő *tudásháromszög* (oktatás – kutatás-fejlesztés – innováció) témájára.

Ezen kívül az Európai Bizottsággal közösen szakmai konferenciát rendezünk az *Európai Képesítési Keretrendszerrel* és *koragyermekkorai nevelésről*. Az SZMM javaslata alapján várhatóan kiemelten kezeljük majd a szakképzés kérdéskörén belül a *gyakorlati képzés* szerepét, valamint a *koppenhágai folyamat megújítását*. A magyar elnökség idejére várható az *Egész Életen át Tartó Tanulás Program időközi felülvizsgálata*, valamint az eredmények alapján a 2013 utáni ciklus tartalmának megvitatása.

Ugyancsak a trió által elfogadott dokumentumokkal összhangban a magyar elnökségi programterv előtérbe helyezi a kultúra szektorokon átnyúló, horizontális jellegét és elő kívánja segíteni a *kulturális és kreatív iparoknak* a lisszaboni célok elérésében betöltött szerepe elismertetését. A poszt-lisszaboni folyamattal összefüggésben javasoljuk kiemelten kezelni a kulturális alapú regionális fejlesztés témakörét, amely magában foglalja a *kulturális örökség fenntartható hasznosításának*, valamint a kulturális és kreatív iparok fejlesztésének, támogatásának előmozdítását. Ugyanezen kontextusban hangsúlyozzuk a kultúrának az egész életen át tartó tanulásban betöltött szerepének, az oktatás és a kultúra közötti együttműködés szorosabbá tételének fontosságát.

Az előzőek alapján kialakult magyar EU-elnökségi program javasolt elemei az oktatás és kultúra területén:

Oktatási témák	
<i>EU- kezdeményezéseken alapuló tervek</i>	<i>Lehetséges magyar elnökségi javaslatok</i>
1. Oktatás és Képzés 2020 stratégia végrehajtása	
Poszt-lisszaboni stratégia és az Oktatás és Képzés 2020 kapcsolata	Hozzájárulás az EU 2020 stratégia kapcsán alakuló európai szintű párbeszédhez, a stratégia megvalósításához, az Oktatás és Képzésnek az EU 2020 stratégián belüli meghatározó szerepének erősítéséhez
Európai Képesítési Keretrendszer	Elnökség és Bizottság által szervezett konferencia az EKRR ajánlás végrehajtásának nyomon követése témában
2. Az oktatás és képzés szociális dimenziója	
	Kora-gyermekkori nevelés és gondozás
2011. az önkéntesség európai éve	Aktív állampolgárság
3. A 21. századi iskolák koncepciója (a közoktatás modernizációja)	
	Az iskolavezetés szerepe – 21. századi iskolák (kompetencia alapú, magas színvonalú oktatás minden tanuló számára – az iskolavezetés szemszögéből)
	Válasz a jövő kihívásaira – tehetséggondozás
Időközi jelentés a 2008-as európai többnyelvűségi keretstratégia végrehajtásáról	Többnyelvűség
4. Szakoktatás, szakképzés, felnőttképzés (és a Koppenhágai Folyamat – SZMM javaslat)	
„Új munkahelyekhez szükséges új készségek” kezdeményezés	A szakképzésért felelős államtitkárok találkozója (DG VET) – szakképzés (gyakorlati képzés szerepe) Konferencia a szakképzés és felnőttképzés, valamint a szakképzés-politika szerepéről a gazdasági fellendülésben
Felnőttkori tanulás	
5. Felsőoktatás modernizációja (és a bolognai folyamat)	
A bolognai folyamat	Bologna Follow Up Group (ill. Board) ülés
Felsőoktatás modernizációs programja	Felsőoktatásért felelős államtitkárok találkozója (DG HE) – felsőoktatási intézmények diverzifikációja (tömegoktatás, kutatóegyetemek), hallgató-központú oktatás, szociális dimenzió
Felsőoktatás – Üzleti Világ Fórum	Felsőoktatási intézmények fejlesztésének fenntartható modellje (tudásháromszög)

6. Egész Életen Át Tartó Tanulás Program

Az Egész Életen Át Tartó Tanulás Program időközi felülvizsgálata, valamint a 2013 utáni új program előkészítése	A Bizottság és az elnökség közös szervezésében időközi értékeléssel foglalkozó konferencia
Kulturális témák	
<i>EU-kezdemenyezéseken alapuló tervek</i>	<i>Lehetséges magyar elnökségi javaslatok</i>
1. Európai kulturális menetrend és a 2008–2010-es időszakra vonatkozó kulturális munkaterv végrehajtása, új munkaterv előkészítése	
A Tanács 2011–2013. közötti kulturális munkatervének előkészítése, elfogadtatása és elindítása	
2. Kulturális és kreatív iparok szerepének erősítése, elismertetése a poszt-lisszaboni folyamatban	
	A kulturális alapú regionális fejlesztés előmozdítása
3. Európai kulturális örökség	
Az Európai Örökség cím létrehozása	A kulturális örökség fenntartható hasznosítása a kulturális-alapú regionális fejlesztéssel összefüggésben
4. Kultúrával kapcsolatos közösségi programok következő szakaszának előkészítése a 2014-től induló új Pénzügyi Perspektívában	
A Bizottság várhatóan 2011 közepén terjeszti elő az új programokra vonatkozó javaslatát	A kultúra stratégiai szerepének biztosítása a közösségi programokban, mind tartalmi, mind pedig költségvetési szempontból
	A kulturális fejlesztések hangsúlyosabb megjelenítése a közösségi támogatáspolitikában (Strukturális Alapok)

A 2011-es magyar elnökség napirendjének tartalmi elemeit az Oktatási és Kulturális Minisztérium miniszteri értekezlete fogja jóváhagyni.

